

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аналіз готової продукції рослинництва на Фермерському господарстві «АГРО-ТРОЯ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-2
спеціальності 071 облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит

Р.А. Сіталенко

Керівник _____ к.е.н., доцент Гринь В.П.

Рецензент _____ к.е.н., доцент Удодова Я.В.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« ____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Сіталенко Роману Анатолійовичу

1. Тема роботи: Облік та аналіз готової продукції рослинництва на Фермерському господарстві «АГРО-ТРОЯ»
керівник роботи Гринь Вікторія Петрівна, к.е.н., доцент,
затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
2. Строк подання студентом роботи 01 грудня 2023р.
3. Вихідні дані до роботи: первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і аудиту, спеціальна література, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку і аудиту.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади обліку та аналізу готової продукції рослинництва; вивчити особливості обліку та аналізу готової продукції рослинництва на ФГ «АГРО-ТРОЯ»; проаналізувати облік та аналіз готової продукції рослинництва на ФГ «АГРО-ТРОЯ»; виявити недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення; сформулювати висновки та пропозиції.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 21 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Гринь В.П.	19.08.2023	19.08.2023
2	к.е.н., доцент Гринь В.П.	16.09.2023	16.09.2023
3	к.е.н., доцент Гринь В.П.	07.10.2023	07.10.2023

7. Дата видачі завдання: 01.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	липень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2023	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2023	виконано

Студент _____
(підпис)

Р.А. Сіталенко

Керівник роботи _____
(підпис)

В.П. Гринь

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить 108 с., 3 розділи, 14 рис., 21 табл., 4 додатки, 75 джерел.

ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ, ВИРОБНИЦТВО, ОБЛІК, АНАЛІЗ, СОБІВАРТІСТЬ, ЗАПАСИ, ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ РОСЛИННИЦТВА, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

Об'єктом дослідження є процес обліку і аналізу готової продукції на ФГ «АГРО-ТРОЯ» Запорізького району Запорізької області.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу готової продукції рослинництва.

Методи дослідження: методи наукового узагальнення, історичний і системний підходи, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, графічний та табличний методи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням обліку та підвищенням ефективності аналізу готової продукції рослинництва. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- надано авторське визначення поняття «готової продукції рослинництва», як об'єкту обліку та аналізу;
- розроблено схему документального оформлення оприбуткування зерна реєстрами відправлення зерна та іншої продукції з поля на тік та після доробки на склад;
- розроблено й запропоновано методику формування й відображення

в бухгалтерському обліку готової продукції рослинництва під час зберігання та її реалізації з введенням до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» додаткових рахунків (четвертого порядку) за видами готової продукції рослинництва у розрізі культур, сортів, полів та відповідні зміни щодо обліку готової продукції рослинництва на складах підприємства;

– запропоновано шляхи поліпшення обліку та контролю виходу готової продукції рослинництва, зокрема використання електронних карт полів, що забезпечить підвищення оперативності і коректності прийняття управлінських рішень та сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва;

– запропоновано використовувати програмування врожайності як методу для аналізу та планування готової продукції рослинництва на підприємстві.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку готової продукції рослинництва, можуть впроваджуватися в практику роботи аграрних підприємств, а також використовуватися при розробці нормативних матеріалів бухгалтерського обліку та аналізу.

SUMMARY

The qualifying work contains 108 pp., 3 sections, 14 fig., 21 tab., 4 annex, 75 references.

FINISHED PRODUCTS, PRODUCTION, ACCOUNTING, ANALYSIS, COST, STOCKS, FINISHED CROP PRODUCTS, AGRICULTURAL ENTERPRISE

The object of the study is the process of accounting and analysis of finished products at FC «AGRO-TROYA» of the Zaporizhzhia district of the Zaporizhzhia region.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical and methodological approaches and develop practical recommendations for improving the accounting and analysis of finished products of crop production.

Research methods: methods of scientific generalization, historical and systemic approaches, methods of induction and deduction, classification, comparison, scientific abstraction, systematic and complex analysis, graphical and tabular methods.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a complex of issues related to the improvement of accounting and the improvement of the efficiency of the analysis of finished plant products. In the process of research, the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

- the author's definition of the concept of «finished crop production» as an object of accounting and analysis is given;
- a scheme for documenting grain marketing with registers of sending grain and other products from the field to the warehouse and after finishing to the warehouse was developed;

– the method of formation and display in the accounting of finished products of crop production during storage and their sale was developed and proposed, with the introduction of additional accounts (of the fourth order) to account 27 «Products of agricultural production» by types of finished products of crop production in terms of crops, varieties, fields and corresponding changes regarding the accounting of finished plant products in the company's warehouses;

– ways of improving the accounting and control of the output of finished plant products are proposed, in particular, the use of electronic maps of fields, which will ensure an increase in the efficiency and correctness of management decision-making and contribute to an increase in the economic efficiency of production;

– it is proposed to use yield programming as a method for analysis and planning of finished plant products at the enterprise.

The obtained results of the study are aimed at increasing the reliability, efficiency and analytical accuracy of the accounting of finished products of crop production, they can be implemented in the practice of work of agricultural enterprises, as well as used in the development of normative materials for accounting and analysis.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	
1.1 Економічний зміст готової продукції рослинництва	17
1.2 Організаційні засади обліку готової продукції рослинництва.	23
1.3 Нормативно-правове забезпечення обліку та аналізу готової продукції рослинництва.....	33
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО - ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФГ «АРГО-ТРОЯ»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика господарства	40
2.2 Організація обліку руху готової продукції рослинництва та відображення її результатів в бухгалтерському обліку	48
2.3 Шляхи удосконалення обліку готової продукції рослинництва на підприємстві	60
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФГ «АГРО-ТРОЯ»	
3.1 Теоретичні засади аналізу готової продукції рослинництва	71
3.2 Аналіз динаміки і структури готової продукції рослинництва підприємства.....	77
3.3 Шляхи удосконалення аналізу готової продукції рослинництва на підприємстві	83
ВИСНОВКИ	89
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	94

ДОДАТОК А Особливості сільськогосподарського виробництва та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку.....	102
ДОДАТОК Б Порівняльний аналіз ведення бухгалтерського обліку в сільському господарстві за МСБО 41 та П(С)БО 30.....	103
ДОДАТОК В Перелік витрат ФГ «АГРО-ТРОЯ» та відображення їх в обліку.....	105
ДОДАТОК Д Баланс сільськогосподарської продукції на ФГ «АГРО-ТРОЯ»	108

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ЗУ – Закон України

П(С)БО – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку

М(С)БО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

ФГ – Фермерське господарство

га – гектар

чол. – чоловік

грн. – гривень

тис. грн. – тисяч гривень

% – відсотки

шт. – штук

і т.д. – і так далі

ВСТУП

Однією з провідних та важливих галузей економіки України є сільське господарство. Сільське господарство відіграє цінну роль у зміцненні економіки нашої країни, підвищенні життєвого рівня населення і розв'язанні соціально-економічних проблем.

Результатом діяльності сільськогосподарського підприємства є випуск готової продукції, виконання робіт або надання послуг. Саме завдяки цьому вони і отримують свій основний прибуток. Отриманий прибуток дає можливість розвиватися підприємству. Але щоб отримати цей прибуток необхідно, перш за все, правильно організувати бухгалтерський облік. Таким чином, поліпшення організації обліку готової продукції є основним способом досягнення соціальної та економічної ефективності діяльності підприємства.

Рослинництво є комплексною основною діяльністю ФГ «АГРО-ТРОЯ», її продукція займає основну частину валового виробництва продукції сільськогосподарського виробництва. Вирощування продукції рослинництва напряму залежить від природно-кліматичних умов, що приносить часто великі збитки, а захисту від держави не має. Отже, для зменшення збитків підприємства належним чином повинен бути організований облік та аналіз готової продукції рослинництва.

На сьогодні сільськогосподарський товаровиробник залишився поза увагою держави, виробляє готову продукцію рослинництва, тваринництва та інших галузей в складних умовах.

Таким чином, державна політика в аграрному секторі економіки повинна бути спрямована на розв'язання найболючіших проблем товаровиробника. В умовах реформування власності, кризового стану господарської діяльності одним з головних шляхів досягнення стабілізації є державна підтримка з залученням нетрадиційних форм і схем кредитування підприємницької діяльності. Державна підтримка повинна передбачити

різноманітні форми субсидування – як прямі бюджетні дотації, так і не прямі субсидії, включаючи режим пільгового кредитування, податкові та митні пільги, компенсація страхових платежів, що буде сприяти зміцненню організаційно-економічного механізму функціонування підприємств малого бізнесу.

За нових ринкових умов господарювання всі підприємства здобули повну оперативну самостійність у виборі того, якої і скільки виробляти продукції, з ким співпрацювати, кому продавати свою продукцію, як організувати і планувати всі виробничі процеси. Зрозуміло, що цю свободу дій спрямовано передовсім на врахування кон'юнктури ринку, його потреб і вимог.

Правильно вибрана стратегія виробництва і належні обсяги виробництва продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні прибутки. Тому виробничу діяльність підприємства жорстко зумовлено загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що готова продукція рослинництва є складовою частиною активів балансу й від її обсягів виробництва залежить фінансовий стан підприємства, бо це той самий об'єкт обліку, що приносить дохід підприємству на стадії збуту кругообігу господарських засобів.

Питання, пов'язані з обліком і аналізом готової продукції рослинництва, висвітлювали вітчизняні й зарубіжні економісти. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики обліку та аудиту готової продукції рослинництва належить працівникам вітчизняних вчених: Ф.Ф. Бутинця, М.Ф. Огійчука, Н.М. Ткаченка, М.Т. Білухи, Г.М. Давидова, Л.К. Сука, О.О. Канцурова, М.Я. Дем'яненко, М.Г. Михайлова, М.І. Телегунь, М.А. Кухарського, В.Я. Плаксієнка, та іншим, а також зарубіжних вчених: В.Б. Івашкевича, О.Д. Каверіна, Т.П. Карпова, В.Ф. Палій, Я.В. Соколова, Дж. Фостера, Ч.Т. Хонгрена, Е.А. Аренса та іншим.

Незважаючи на наявні наукові досягнення в розробленні теоретичних та організаційних аспектів обліку та аналізу готової продукції, проблема вивчення їх галузевих особливостей, зокрема в рослинництві, залишається невирішеною. Відсутність системних та комплексних підходів щодо обліку продукції рослинництва не дозволяє отримати вичерпну інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення та поглиблене вивчення теоретичних, методологічних і організаційних основ обліку та аналізу готової продукції рослинництва, а також розробка обґрунтованих пропозицій щодо їх вдосконалення.

Реалізація мети передбачає розв'язання комплексу взаємозалежних завдань:

- систематизувати теоретичні та методологічні підходи до вивчення економічної сутності готової продукції рослинництва;
- визначити класифікаційні ознаки готової продукції та узагальнити практичну діяльність організації обліку готової продукції ФГ «АГРО-ТРОЯ»;
- проаналізувати сучасну нормативно-правову базу з обліку та аналізу готової продукції рослинництва;
- навести організаційно-економічну характеристику ФГ «АГРО-ТРОЯ»;
- розглянути порядок документального оформлення обліку готової продукції рослинництва;
- дослідити організацію синтетичного та аналітичного обліку готової продукції рослинництва на підприємстві;
- розробити окремі пропозиції по удосконаленню обліку готової продукції рослинництва на досліджуваному підприємстві;
- визначити організаційні та методичні аспекти проведення аналізу обліку готової продукції рослинництва;
- розробити пропозиції по удосконаленню аналізу готової продукції рослинництва для застосування їх на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу готової продукції рослинництва Фермерському господарстві «АГРО-ТРОЯ» Запорізького району Запорізької області.

Предметом дослідження виступає сутність, склад, оцінка та аналіз первинного, синтетичного, аналітичного обліку руху готової продукції рослинництва, а також шляхи вдосконалення обліку та аналізу на досліджуваному підприємстві.

В процесі написання кваліфікаційної роботи були проведені дослідження на теоретичному та практичному рівнях пізнання. Для досягнення мети дослідження були застосовані наступні методи: методи порівняння та узагальнення – для обробки вхідної інформації та розкриття сутності категорії «готової продукції рослинництва»; методи індукції та дедукції – для визначення загальних тенденцій розвитку системи обліку та аналізу готової продукції рослинництва; розрахунково-аналітичний та графічний методи для побудови таблиць, проведення розрахунків і наочного відображення результатів дослідження; метод спостереження – для вивчення стану обліку готової продукції рослинництва та її місця у системі управління підприємством; методи моделювання, гіпотези та припущення – для формування власної думки та внесення рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу готової продукції рослинництва.

Інформаційною базою для написання дипломної роботи слугували: законодавчі та нормативно-правові акти України; матеріали первинного, аналітичного, синтетичного обліку; фінансова та статистична звітність ФГ «АГРО-ТРОЯ» за 2020-2022 роки; наукові праці економістів, аудиторів, бухгалтерів; матеріали періодичних видань.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні, уточненні та обґрунтуванні методологічних та методичних положень, розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу готової продукції рослинництва. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- надано авторське визначення поняття «готової продукції рослинництва», як об'єкту обліку та аналізу;
- розроблено схему документального оформлення оприбуткування зерна реєстрами відправлення зерна та іншої продукції з поля на тік та після доробки на склад;
- розроблено й запропоновано методику формування й відображення в бухгалтерському обліку готової продукції рослинництва під час зберігання та її реалізації у ФГ «АГРО-ТРОЯ» з введенням до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» додаткових рахунків (четвертого порядку) за видами готової продукції рослинництва у розрізі культур, сортів, полів та відповідні зміни щодо обліку готової продукції рослинництва на складах підприємства.
- запропоновано шляхи поліпшення обліку та контролю виходу готової продукції рослинництва, зокрема використання електронних карт полів, що забезпечить підвищення оперативності і коректності прийняття управлінських рішень та сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва;
- запропоновано використовувати програмування врожайності як методу для аналізу та планування готової продукції рослинництва на підприємстві.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку готової продукції рослинництва, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку готової продукції рослинництва, можуть впроваджуватися в практику роботи окрім досліджуваного нами підприємства, на інших аграрних підприємствах, а також використовуватися при розробці нормативних матеріалів та законодавчих актів з бухгалтерського обліку та аналізу.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній

роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку науковців на конференціях: IV Міжнародна студентська наукова конференція «Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації» (м. Дніпро, 2023 рік), зокрема у збірнику даної конференції опубліковано одну тезу, I Міжнародна наукова конференція «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи» 20 жовтня 2023 року, м. Луцьк, у збірнику даної конференції опубліковано одну тезу, XVI Університетська науково-практична конференція студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2023» 17-22 квітня 2023 року, Запорізький національний університет, зокрема у збірнику даної конференції опубліковано одну тезу. Також на основі матеріалів кваліфікаційної роботи було опубліковано статті: «FEATURES OF ACCOUNTING OF FINISHED PRODUCTS AT AGRICULTURAL ENTERPRISES» у науковому фаховому виданні «Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки», Випуск 1 (57) (м. Запоріжжя, 2023 рік), також на основі матеріалів кваліфікаційної роботи було опубліковано одну статтю щодо теми дослідження у збірнику статей молодих вчених Запорізького національного університету «Обліково–аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства», Випуск №8 (м. Запоріжжя, 2023 рік).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури, додатків. Основний зміст викладено на 93 сторінці комп'ютерного тексту. Робота містить 21 таблицю, 14 рисунків, 4 додатки, містить 75 найменувань літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

1.1 Економічний зміст готової продукції рослинництва

В сучасних умовах господарювання вирішальне місце у діяльності підприємства займає ефективна організація виготовлення та збуту конкурентоспроможної продукції. Бухгалтерський облік повинен відображати дані не лише про обсяг продукції та доходи від її реалізації, але й про асортимент продукції, сегменти ринку та попит на продукцію, масштаби продажу, ціни, витрати на маркетингові дослідження, канали збуту й витрати на їх функціонування та інші показники, необхідні для управління процесом збуту.

Відтак, кожне підприємство має забезпечити проведення чіткого та достовірного обліку і аналізу готової продукції, різнобічно підходити до визначення сутності готової продукції.

Тому актуальним є детальний розгляд понятійного апарату терміну «готова продукція». Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання обліку готової продукції займалися такі науковці як Кожинів В.Я., Федосова Т.В., Писаренко Т.М., Бутинець Ф.Ф., Сук Л.К., Сопко В.В., Хом'як Р.Л., Касич А.О., Авраменко О.І. та інші.

Проте багатогранність терміну «готова продукція» потребує врахування у трактуванні поняття різносторонніх аспектів його використання. Для розуміння сутності готової продукції потрібно, насамперед, необхідно ознайомитись із підходами до трактування даного терміну. Так, у таблиці 1.1 наведено визначення поняття «готова продукція», дане різними науковцями.

Таблиця 1.1 – Поняття «готова продукція» в наукових працях

№	Автор	Визначення
1	Кожинів В.Я.	Готова продукція – це результат закінченого виробничого процесу підприємства, матеріалізований у вигляді вироблених виробів, виконаних робіт і наданих послуг силами основного чи допоміжного виробництва.
2	Федосова Т.В.	Готовою продукцією називається продукція, що повністю закінчена обробкою, прийнята технічним контролем, здана на склад або прийнята замовником, згідно з актом приймання. Вироби, що не пройшли всіх стадій обробки та не прийняті технічним контролем, враховуються у складі незавершеного виробництва.
3	Писаренко Т.М.	Готова продукція – об'єкт облікової системи промислового підприємства, що поєднує організаційні інструменти обліку виробництва і продажу продукції, виступає засобом для досягнення основної мети функціонування підприємства.
4	Бутинець Ф.Ф.	Готовою вважається продукція повністю закінчена обробкою, укомплектована, яка пройшла необхідні випробування (перевірки), відповідає діючим стандартам або затвердженим технічним умовам (має сертифікат чи інший документ, що засвідчує її якість), прийнята відділом технічного контролю підприємства та здана на склад або ж прийнята замовником (якщо готова продукція здається на місці) відповідно до затвердженого порядку її приймання (оформлена встановленими здавальними документами).
5	Сук Л.К., Сук П.Л.	Готовою є продукція, виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і яка відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно правовим актом.
6	Зінкевич О.В., Левицька С.О., Мосійчук М.М., Нагавичко І.П., Немкович О.Б.	До готової належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам.
7	Вороніна В.А., Черниш В.В.	Готова продукція – виріб (напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на даному підприємстві, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові – покупцеві згідно з діючим порядком прийняття продукції
8	Сопко В.В.	Готова продукція – це виріб (або напівфабрикат), послуга, робота, що пройшли всі стадії технологічної обробки на даному підприємстві, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові – покупцеві згідно з діючим порядком прийняття продукції.
9	Хом'як Р.Л.	Готова продукція промислового виробництва – конкретні вироби, що пройшли всі стадії технологічної обробки на цьому підприємстві, відповідають встановленим стандартам чи технічним умовам, прийняті

Джерело: складено автором самостійно.

Аналізуючи таблицю, слід зазначити, що авторів можна об'єднати за групами на підставі того, що кожен автор акцентує увагу на певному аспекті терміну «готова продукція».

Належність готової продукції до закінченого виробничого процесу відмічають Кожинів В.Я., Федосова Т.В., Бутинець Ф.Ф., Зінкевич О.В.; призначення для продажу – Писаренко Т.М., Сук Л.К., Сук П.Л., відповідність стандартам – Зінкевич О.В., Сук Л.К., Сук П.Л., Вороніна В.А., Черниш В.В., Сопко В.В., Хом'як Р.Л. На думку авторів, визначення готової продукції, дане Кожинівим В.Я., дещо узагальнює цей термін. Він ототожнює готову продукцію та виконані роботи і надані послуги.

Розглянемо відмінності між ними:

- готова продукція має матеріальний вигляд, послуги – не завжди;
- неготові вироби враховуються у складі незавершеного виробництва;
- готова продукція проходить всі стадії технологічної обробки на даному підприємстві.

Ці аспекти необхідно враховувати у формулюванні терміну «готова продукція». Проте, на думку авторів, поняття готової продукції повинно мати більше специфічних ознак, які й буде розглянуто далі.

Так, більшість науковців схиляються до думки, що особливості виробничого процесу різних галузей промисловості впливають на кінцевий результат діяльності та визначають завдання їх обліку. Для прикладу розглянемо особливості виготовлення готової продукції у деяких галузях народного господарства (табл. 1.2). За даними таблиці 1.2 бачимо, що результат виробництва залежить від його галузевих особливостей. Так, у сільському господарстві готовою є не лише продукція як продукт обробки (переробки), а й продукція сільськогосподарського виробництва (зерно, зерновідходи, солома, плоди, ягоди, молоко тощо); у лісовому господарстві результат виробництва залежить від його стадії; у будівництві результат пов'язаний з тривалістю операційного циклу; у машинобудуванні – з технологічним процесом і т. п. Тому для визначення терміну «готова

продукція» у різних галузях необхідним є врахування їх специфічних особливостей. У світовому співтоваристві за сучасних умов глобалізації проблема порівняння бухгалтерських стандартів набуває великого значення.

Таблиця 1. 2 – Особливості виготовлення готової продукції за галузями економіки

Галузь	Автор	Особливості
Сільське господарство	Подольчук О.А., Захарчук І.С.	Для сільськогосподарських підприємств готовою є не лише продукція, як продукт обробки (переробки) доведений до належного стану використання, а й продукція сільськогосподарського виробництва (зерно, зерновідходи, солома, плоди, ягоди, молоко тощо).
Лісове господарство	В.Ю. Гордополов, В.Д. Гоцуляк, І.С. Несходовський	Важливим при визначенні методології обліку готової лісопродукції є розгляд особливостей обліку продукції на стадії лісозаготівлі, лісоруб очних робіт, вивезення продукції, лісо продукції на складах та облік продукції столярного цеху
Будівництво	Пирець Н.М., Черненко Т.С.	Організація будівельного виробничого процесу має інші особливості та відмінності від організації процесу виробництва в інших галузях: <ul style="list-style-type: none"> – тривалість операційного циклу; – не однотипність кінцевої продукції; – довго тривалість процесу.
Машинобудування	Чукурна О.П.	Організація машинобудівного виробничого процесу має інші особливості та відмінності від організації процесу виробництва в інших галузях: <ul style="list-style-type: none"> – тип організації виробництва; – технологічний процес виробництва (стадії, операції, роботи); – структура виробничого управління; – вид та структура виробничих підрозділів; – організаційна структура управління підприємством.

Джерело: складено автором самостійно.

Актуальним є питання оцінки збіжності національних стандартів та міжнародних стандартів фінансової звітності [16]. Проаналізуємо міжнародні та національні стандарти стосовно готової продукції. Незважаючи на те, що

всі національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку України (П(С)БО) значною мірою ґрунтуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), вони не тотожні. Оскільки порядок виготовлення, утримання і вибуття готової продукції регламентує П(с)БО №9 «Запаси» [17], а міжнародним його аналогом є МСБО № 2 «Запаси» [18], доцільно зробити їх порівняння (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Порівняння міжнародного та національного стандартів з обліку запасів

П(с)БО № 9 «Запаси»	МСБО № 2 «Запаси»
Склад активів, які визначаються стандартами як запаси	
<ul style="list-style-type: none"> – сировина, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; – незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів; – готова продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом; – товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу; – малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року; – поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Положенням (стандартом), а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання 	<ul style="list-style-type: none"> – товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібною торгівлі та утримувані для перепродажу, або земля та інша нерухомість для перепродажу; – готова вироблена продукція або незавершене виробництво суб'єкта господарювання й основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва; – витрати на послуги, для яких суб'єкт господарювання ще не визнав відповідний дохід (у випадку виконавця послуг)
Оцінка запасів на дату балансу	
За найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації	За меншою з таких двох величин: собівартість та чиста вартість реалізації
Оцінка вибуття запасів (методи)	
<ul style="list-style-type: none"> – ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; – середньозваженої собівартості; – собівартості перших за часом надходження запасів – нормативних затрат; – ціни продажу 	<ul style="list-style-type: none"> – собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); – середньозваженої собівартості

Джерело: складено автором самостійно.

Таким чином, можна сказати, що П(С)БО № 9 «Запаси» та МСФЗ № 2 «Запаси» мають спільні та відмінні риси, що впливає на визначення складових собівартості готової продукції. Так, визначення поняття «запасів», умови визнання запасів і основні поняття, пов'язані з ними, а також рекомендації щодо використання методів оцінки запасів в обох стандартах є тотожними (Додаток Б).

Основними відмінностями між двома стандартами є склад запасів та склад витрат, що входять до собівартості отриманих запасів. Важливою рисою бухгалтерського обліку різних країн світу є стандартизація відображення операцій компанії незалежно від її типу, а також від того, хто є користувачем інформації. Це спростить інформаційне розуміння поняття «готова продукція» у світлі інтеграційних процесів у світову економіку. Так, майже у всіх країнах світу використовуються такі методи списання запасів на виробництво як FIFO, LIFO та середньозваженої ціни.

Можна зробити висновок, що майже у всіх країнах світу використовують методи списання запасів, ідентичні тим, що використовуються в Україні. Особливу увагу привертає застосування методу LIFO, забороненого до використання у нашій державі. На нашу думку, інструменти, засоби й механізми розкриття фінансової інформації, у тому числі щодо готової продукції, повинні відповідати міжнародним досвіду та практиці. Отже, на підставі проведеного дослідження отримано підтвердження важливості правильного формулювання поняття «готова продукція», вивчено різнобічні її характеристики, а саме:

- вона отримується у результаті закінченого виробничого процесу, призначена для продажу, відповідає встановленим стандартам;
- існують відмінності між готовою продукцією та виконаними роботами і наданими послугами;
- існують специфічні (галузеві) ознаки готової продукції.

Все вищесказане дало можливість сформулювати наступне визначення готової продукції: це результат закінченого виробничого процесу,

призначена для продажу, відповідає галузевим нормам і стандартам з врахуванням особливостей її виробництва, всім вимогам діючого законодавства, та облік якої провадиться з використанням міжнародних інструментів організації ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таким чином, в ході проведеного дослідження було отримано наступні результати:

- встановлено відмінності між готовою продукцією та виконаними роботами і наданими послугами;
- з'ясовано необхідність включення до поняття готової продукції специфічних (галузевих) ознак;
- визначено, що у формулюванні поняття «готова продукція» повинна знайти відображення законодавча та нормативна бази;
- доведено важливість відповідності інструментів, засобів і механізмів розкриття фінансової інформації міжнародним;
- уточнено визначення готової продукції.

Проведене дослідження матиме позитивний вплив на формування методичних підходів до формування облікової політики щодо обліку готової продукції на ФГ «АГРО-ТРОЯ», сприятиме якісному веденню її обліку та відображенню у фінансовій звітності.

1.2 Організаційні засади обліку готової продукції рослинництва

Метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є отримання прибутку для подальшого його розвитку. Тому важливим питанням бухгалтерського обліку є оцінка готової продукції, оскільки від неї, значною мірою, залежить величина фінансового результату. Вибір підприємством певного виду оцінки є важливим елементом раціональної організації

бухгалтерського обліку.

Вивченням питань, пов'язаних з оцінкою в обліку готової продукції, займалися такі вітчизняні вчені як: Ф.Ф. Бутинець, В.А. Завгородній, О.М. Собко, В.М. Пархоменко, О.М. Петрук, Т.С. Яровенко, А.І. Чернова, О.В. Лишиленко, Г.П. Журавель, П.Я. Хомин, М.С. Пушкар, Н.М. Ткаченко, Є.Ю. Шара, О.М. Андрієнко, Л.І. Жидеєва, В.В. Бабич, С.В. Сагова та інші, серед зарубіжних дослідників – І.Л. Грунфест, А.Ш. Маргуліс, О.К. Марченко, В.Б. Кондраков, В.І. Цуркан, А.Д. Шеремет, Н.Д. Врублевський, І.М. Рендухов та ін.

Як свідчать проведені дослідження, жодним нормативним документом з бухгалтерського обліку не врегульовано економічної сутності готової продукції, проте, питання обліку готової продукції та її оцінки на підприємствах залишаються актуальними та потребують вирішення.

На побудову бухгалтерського обліку готової продукції впливають сутнісні характеристики її як активів підприємства. Огляд літературних джерел свідчить про різні підходи до інтерпретації сутності готової продукції.

Відповідно до п. 6 П(С)БО 9 «Запаси», готова продукція належить до запасів. З метою бухгалтерського обліку запаси включають готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно – правовим актом [23].

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій до готової належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам [24].

Невизначеність економічної сутності готової продукції зумовлює певні проблеми в обліку і її оцінки. Пропозиції економістів щодо оцінки готової продукції наведені у (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Пропозиції оцінки готової продукції

Автор	Види оцінки готової продукції
М.С. Пушкар	В бухгалтерському обліку застосування методів оцінки готової продукції має бути таким, щоб не знижували витрати на її виробництво та не завищували її оцінку
В.А. Завгородній, О.М. Собко	Надходження готової продукції власного виробництва відображається за фактичною виробничою собівартістю. Оскільки фактичну собівартість продукції визначають тільки по закінченню місяця (після відображення всіх прямих затрат і розподілу непрямих витрат), то протягом місяця одержану із виробництва готову продукцію оприбутковують, як правило, за плановою собівартістю. Після складання звітної калькуляції планову собівартість продукції коригують до фактичної собівартості: на суму економії роблять від'ємний запис (способом «сторно»), на суму перевитрат – доповнюючий запис. В аналітичному обліку можливо відображення готової продукції по обліковим цінам.
Н.М. Ткаченко	Готову продукцію, що надходить на склад з виробництва визначають за фактичною собівартістю по дебету рахунка 26 «Готова продукція». Відпуск готової продукції відображають по кредиту рахунка 26 «Готова продукція» за фактичною собівартістю. Залишок є тільки дебетовим і показує фактичну собівартість готової продукції на кінець періоду.

Джерело: складено автором самостійно.

Оскільки виробничу собівартість виготовленої продукції можна визначити тільки по закінченню місяця, виникає необхідність у застосуванні оцінки, яка дозволить протягом місяця своєчасно відображувати рух готової продукції.

Після визначення виробничої собівартості розраховують і окремо відображають відхилення фактичної виробничої собівартості за звітний місяць від планової (нормативної) собівартості.

Тому, в практиці бухгалтерського обліку історично склалося визначення оцінки готової продукції в поточному обліку та на звітну дату. Розглянемо види оцінки готової продукції за етапами облікового процесу (табл. 1.5)

Таблиця 1.5 – Види оцінки готової продукції за етапами облікового процесу

Етапи облікового процесу	Види оцінки готової продукції
Поточний облік	- фактична собівартість; - облікові ціни
Узагальнений облік (звітність)	- фактична собівартість; - облікові ціни

Джерело: складено автором самостійно.

У поточному обліку готову продукцію оцінюють за обліковими цінами (середньорічною плановою собівартістю, договірними або оптовими цінами або за фактичною виробничою собівартістю). Оцінка продукції за обліковими цінами дає змогу вести постійний поточний облік незалежно від калькуляції фактичної собівартості. Для обліку готової продукції доцільне застосування облікових цін (планової собівартості) на великих виробничих підприємствах, які здійснюють масовий випуск продукції широкого асортименту. При цьому готову продукцію оцінюють за середньорічною плановою собівартістю, а відхилення планової собівартості від фактичної обліковують окремо. На кінець місяця ці відхилення розподіляють між залишками нереалізованої продукції і реалізованими виробами. Якщо облік готової продукції ведеться за договірними або оптовими цінами, то необхідно вести відокремлений облік відхилень фактичної виробничої собівартості від їх вартості в договірних чи оптових цінах підприємства.

На малих підприємствах визначення фактичної собівартості виготовленої продукції здійснюється в кінці місяця (після відображення всіх прямих витрат, розподілу непрямих витрат та складання звітної калькуляції), тому оприбуткування та списання готової продукції відображається за обліковими цінами. Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» фактична виробнича собівартість готової продукції включає фактично понесені прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, змінні та постійні розподілені загальновиробничі витрати [27].

Таким чином, оцінка готової продукції у звітному періоді може

здійснюватися за фактичною собівартістю і за обліковими цінами. По закінченню місяця обов'язковою умовою є розрахунок фактичної собівартості (визначається за даними аналітичного обліку витрат на виробництво) та відображення відхилень її від облікових цін.

Основною діяльністю фермерського господарства є виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції, це є головною метою створення та функціонування підприємств.

Метою обліку витрат та виходу продукції (робіт, послуг) є документоване, своєчасне, повне і достовірне відображення фактичних витрат на виробництво продукції для забезпечення контролю за використанням матеріальних, трудових і фінансових результатів, а також обсягу виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг) у натуральних та грошових вимірах.

Враховуючи зміни в методології бухгалтерського обліку сільськогосподарської діяльності, важливим його завданням є достовірною оцінка та відображення у звітності біологічних активів, сільськогосподарської продукції та витрат на біологічні перетворення.

Витрати відображаються у бухгалтерському обліку одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визначенням доходу, для отримання якого вони здійснені.

Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, у якому вони були здійснені.

У бухгалтерському обліку витрати на виробництво продукції рослинництва визнаються витратами основної діяльності і пов'язані з біологічними перетвореннями.

Для організації обліку витрат на біологічні перетворення біологічних активів фермерським господарствам варто використовувати Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції

(робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств №132.

До складу витрат, пов'язаних із біологічними перетвореннями належать: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

Не відносяться до витрат, пов'язаних із біологічними перетвореннями біологічних активів, наднормативні виробничі витрати. Ці витрати в обліку в момент їх здійснення відносяться на собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг (дебет рахунку 90 «Собівартість реалізації»).

Отже, в результаті біологічних перетворень фермерські господарства отримують сільськогосподарську продукцію та додаткові біологічні активи.

Сільськогосподарська продукція при її первісному визнанні оцінюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю відповідно до ПСБО 16 «Витрати». Первісне визнання сільськогосподарської продукції відображається у тому звітному періоді, у якому вона відокремлена від біологічного активу.

Первісне визнання сільськогосподарської продукції відображається в обліку у тому звітному періоді, у якому вона відокремлена від біологічного активу.

Сільськогосподарська продукція при її відокремленні від біологічного активу (у рослинництві – зерно, плоди, ягоди, овочі, зелена маса, отримані під час збирання врожаю) перестає бути елементом біологічних активів і визначається як окремий актив.

За цільовим призначенням, господарською цінністю, економічними вигодами від використання сільськогосподарська продукція поділяється на основну, супутню та побічну.

Основною є сільськогосподарська продукція, використання якої може приносити найбільші економічні вигоди підприємству, і отримання якої є метою отримання біологічних активів, здатних давати таку сільськогосподарську продукцію (у рослинництві – зерно, овочі, фрукти, насіння соняшнику, коренеплоди тощо).

Супутньою є сільськогосподарська продукція, яка одержана від біологічного активу або їх групи однозначно з основною продукцією відповідає встановленим стандартам або технічним умовам і призначена для подальшої переробки або реалізації (у рослинництві насіння льону і конопель).

Побічною є сільськогосподарська продукція, яка одержується від одного біологічного активу або їх групи однозначно з основною, але має другорядне значення, а економічні вигоди від її використання є несуттєвими (у рослинництві – солома, гичка, бадилля тощо).

Сільськогосподарську продукцію після її первісного визнання оцінюють та відображають відповідно до ПСБО 9 «Запаси».

Від окремих біологічних активів та їх груп, крім сільськогосподарської продукції, можуть бути отримані додаткові біологічні активи (у рослинництві – чубуки, саджанці тощо).

Додаткові біологічні активи рослинництва після їх первісного визнання і відокремлення від біологічного активу або ґрунту визначаються запасом і обліковуються у складі продукції сільськогосподарського виробництва.

Первісною вартістю сільськогосподарської продукції як запасу є її справедлива вартість, зменшена на очікувані витрати на місці продажу визначена при первісному визнанні.

Первісною вартістю додаткових біологічних активів, які не використовуються у сільськогосподарській діяльності, є їх справедлива вартість, зменшена на очікувані витрати на місці продажу, визначена при первісному визнанні, або вартість, за якою вони відображаються в обліку на дату визнання їх запасами.

Сільськогосподарська продукція після її первісного визнання і біологічні активи, які не використовуються у сільськогосподарській діяльності, відображаються у бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Інструкцією про застосування плану рахунків передбачено, що облік як покупних, так і власного вирощування саджанців, насіння і кормів, що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі безпосередньо в господарстві, треба відображати на субрахунку 208. Одночасно передбачено, що продукцію, одержану від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу); продукцію, яка призначена для споживання у тваринницьких підрозділах як корми або для виробництва кормів у кормоцехах; продукцію, що вирощена для годівлі худоби, наприклад, зелену масу, корм, плоди тощо, а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, обліковують на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

Таким чином, спостерігається, що для одних і тих самих об'єктів обліку передбачено використання різних рахунків, адже частина продукції сільськогосподарського виробництва є виробничими запасами. Тому запропоновано для обліку зазначених вище запасів, які закуплені зі сторони, використовувати субрахунок 208, а для власно виробленої продукції сільськогосподарського виробництва – рахунок 27 у розрізі аналітичних рахунків.

Такий підхід є об'єктивним, адже сільськогосподарське виробництво характеризується не лише своєю специфікою та сезонністю, а й тим, що частина виробленої продукції використовується для власного споживання у виробничо-господарській діяльності.

Таким чином, придбані сільськогосподарська продукція та матеріали сільськогосподарського призначення обліковуються окремо від сільськогосподарської продукції, одержаної від власного виробництва.

Облік сільськогосподарської продукції, виробленої фермерським

господарством, здійснюють на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

За дебетом рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» відображається надходженням сільськогосподарської продукції, за кредитом – вибуття сільськогосподарської продукції внаслідок продажу, безоплатної передачі тощо.

На цьому рахунку обліковують продукцію, одержану від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі у невиробничу сферу); продукцію, яка призначена для споживання у тваринницьких підрозділах як корми або для виробництва кормів у кормоцехах; продукцію, що вирощена для годівлі худоби, наприклад зелену масу, корм, плоди тощо, а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень.

Фермерським господарствам можна запропонувати відкрити субрахунки залежно від напрямків використання продукції:

271 «Продукція рослинництва»;

272 «Продукція тваринництва»;

273 «Продукція промислових виробництв»;

274 «Продукція допоміжних, обслуговуючих та інших виробництв»;

275 «Продукція прийнята для реалізації»;

276 «Насіння та садивний матеріал»;

277 «Корми»;

278 «Інша сільськогосподарська продукція».

Аналітичний облік продукції сільськогосподарського виробництва ведеться за видами продукції.

Зміст господарських операцій щодо обліку біологічних перетворень і виробництва сільськогосподарської продукції представлено в таблиці 1.6.

Сільськогосподарська діяльність фермерських господарств має ту особливість, що одержану продукцію не тільки реалізують на сторону, а й у значній кількості споживають у середині підприємства для повторення процесу виробництва та переробки.

Таблиця 1.6 – Кореспонденція рахунків з бухгалтерського обліку сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Облік біологічних перетворень, пов'язаних з виробництвом продукції		
Віднесено витрати на біологічні перетворення:		
- покупні насіння, посадковий матеріал, корми	23	20
- насіння, посадковий матеріал, корми власного виробництва	23	27
- покупні добрива, засоби захисту рослин та інші виробничі запаси	23	20
- органічні добрива власного виробництва	23	27
- оплата праці працівників	23	66
- нарахування єдиного соціального внеску	23	65
- амортизація необоротних активів	23	13
- загальновиробничі витрати	23	91
Первісне визнання		
Первісне визнання сільськогосподарської продукції, отриманої від виробництва	27	23
Первісне визнання додаткових біологічних активів рослинництва	27	23
Облік вибуття		
Списано собівартість сільськогосподарської продукції	901	27
Відображено дохід від реалізації	361	701
Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	701	641
Передано безоплатно сільськогосподарську продукцію	949	27
Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	949	64
Облік поточних біологічних активів рослинництва, які обліковуються за справедливою вартістю		
Визнано поточні біологічні активи рослинництва, які оцінюються за справедливою вартістю	211	23
Відображено дохід від первісного визнання приросту біологічних активів на дату балансу	23	710
Відображено витрати від первісного визнання приросту біологічних активів на дату балансу	940	23
Списано поточні біологічні активи рослинництва на початок збирання врожаю	23	211

Джерело: складено автором самостійно.

1.3 Нормативно-правове забезпечення обліку та аналізу готової продукції рослинництва

Правильна організація обліку і контролю готової продукції на виробничих підприємствах різних галузей народного господарства потребує дотримання вимог законів, інструкцій та інших нормативних документів, що регламентують основні напрями ведення обліку і контролю. Основним законодавчим актом, що визначає правила організації національної системи бухгалтерського обліку на підприємствах України є закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [11]. Даним документом визначено норми правового регулювання бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні. Ці ж норми поширюються на ділянки обліку і контролю готової продукції підприємств різних галузей, в тому числі сільськогосподарських.

Здійснення обліку та аналізу готової продукції регулюється рядом нормативно-правових актів, указів, листів, методичними рекомендаціями, інструкціями тощо. В сучасних умовах перед підприємствами усіх видів економічної діяльності незалежно від організаційно-правової форми постає питання оптимізації системи оподаткування виробництва та реалізації операцій з готовою продукцією. З огляду на те, що вибір методу оцінки складових запасів як при надходженні, так і при вибутті впливає на розмір витрат, що враховується при обчисленні прибутку до оподаткування податком на прибуток. Тому необхідним є розгляд нормативного регулювання готової продукції, зокрема особливої уваги потребує оцінка результатів виготовлення готової продукції. Проблемні питання нормативно-правового регулювання процесу виробництва продукції висвітлено в працях вчених, проте залишаються невирішеними питання оцінки продукції належної якості і з дефектами, відходів, незавершеного виробництва й напівфабрикатів у бухгалтерському обліку та порядок їх відображення у

фінансовій звітності суб'єкта господарювання за національними, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та податковим законодавством. Тому слід вивчити вітчизняний досвід щодо нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку процесу виробництва продукції у порівнянні з міжнародними нормами й нормативами. Організація обліку вирощування продукції рослинництва регулюється наступними нормативно-правовими актами (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 – Нормативно-правова база організації обліку та контролю вирощування сільськогосподарської продукції

№ з/п	Назва нормативного акта	Дата затвердження
1	2	3
1	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»	від 16 липня 1999 р. № 966-XIV
2	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»	Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.05 р. №790
3	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»	Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. №246
4	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. №318
5	Методичні рекомендації з планування обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств	Наказ Мінагрополітики України від 18 травня 2001 №132
6	Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів	Наказ Мінагрополітики України від 27 вересня 2007 року № 701.
7	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів	Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2006 № 1315
8	Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств	Наказ Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 р. N 390
9	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Наказ Мінфіну України від 30.11.91 р. № 291
10	Правила перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні	Наказ Міністерства транспорту України від 14.10.1997 р. № 363
11	Інструкція про порядок виготовлення, збереження, застосування єдиної первинної транспортної документації для перевезення вантажів автомобільним транспортом і облік транспортної роботи	Наказ Міністерства статистики України і Міністерства транспорту України від 07.08.1996 р. № 228/253.

Джерело: складено автором самостійно.

Нормативно-правове розуміння сутності готової продукції як складової в структурі запасів підприємства і як об'єкта бухгалтерського обліку та контролю відображено в П(С)БО 9 «Запаси» [8]. В стандарті також обґрунтовано умови визнання готової продукції активом (рис. 1.1).

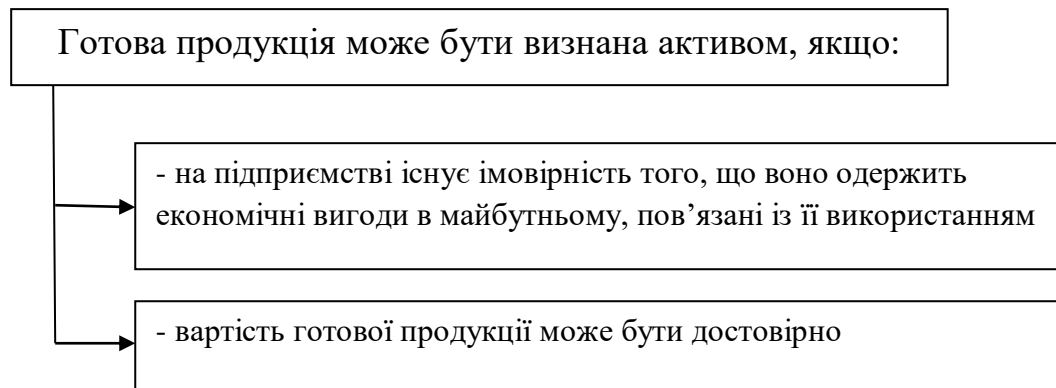

Рисунок 1.1 – Умови визнання готової продукції активом

Джерело: складено автором самостійно.

Дію стандарту з обліку запасів доповнено методичними рекомендаціями із обліку запасів, в яких висвітлено загальні положення щодо організації обліку запасів підприємств, що здійснюють виробничо-господарську діяльність, визначено умови визнання та оцінки запасів, передбачено документальне оформлення господарських операцій із руху запасів, розкрито елементи послідовності обліку і контролю наявності та руху запасів підприємств як в місцях їх зберігання, так і у виробництві, а також окремо представлено особливості обліку тари [4].

В світлі стандартів бухгалтерського обліку відпуск (реалізація) готової продукції покупцям належить до господарських операцій основної діяльності, і на даний вид діяльності припадає найбільший обсяг господарських операцій.

Організація бухгалтерського обліку готової продукції рослинництва на підприємстві розпочинається із визначення етапів її виробництва, які є основою для встановлення переліку витрат, із деталізацією за їх видами, що

формують як виробничу і повну собівартість готової продукції (Додаток В).

Перелік витрат, що включаються у собівартість готової продукції, регулюється П(С)БО 16 «Витрати» [12].

Визнання та відображення витрат і формування собівартості продукції в податковому обліку визначено умовами та основними положеннями Податкового Кодексу України [9].

Деталізація статей і видів витрат для забезпечення правильності калькулювання продукції та визначення її собівартості відображується у відповідних галузевих інструкціях по калькулюванню та визначенню собівартості продукції (до прикладу, окремо для промисловості, сільського господарства, будівельної індустрії, тощо).

Від реалізації продукції підприємства отримують доходи, методологічні засади відображення в обліку інформації про які та групування даних і висвітлення у фінансовій звітності зазначеної інформації визначає П(С)БО 15 «Дохід» [8].

В стандарті наведено інформацію про сутність доходів, які отримані від інших господарських операцій, умови визнання і невизнання доходів, класифікація доходів, а також впливові чинники визнання доходів на величину власного капіталу та їх взаємозв'язок із змінами, що відбуваються у сумах активів і пасивів підприємства.

Зокрема, дохід від реалізації продукції визнається під час зменшення певних видів зобов'язань або збільшення активів, що спричиняє зростання власного капіталу підприємства (але до такого зростання капіталу не може відноситись зростання, що за відбувається рахунок внесків учасників підприємства). Але при цьому є необхідним додержання умови, за якої може бути достовірно розрахована і проведена оцінка доходу [8].

Згідно Інструкції по застосуванню Плану рахунків [2], для обліку готової продукції передбачено рахунок 26 «Готова продукція», основні характеристики якого представлено на рисунку 1.2.

По закінченню звітного періоду відбувається доходу шляхом його

списання на кредит рахунку 79 «Фінансові результати», з метою у закриття рахунку 70 «Доходи від реалізації».

Рисунок 1.2 – Характерні ознаки рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»

Джерело: складено автором самостійно.

Дохід від реалізації готової продукції відображується на рахунку другого порядку 701 «Дохід від реалізації готової продукції», за кредитом якого фіксується збільшення (одержання) доходу, а за дебетом даного рахунку відображується сума зобов'язань за непрямими податками (зокрема, зобов'язання із податку на додану вартість).

Загальна схема обліку готової продукції відображена на рисунку 1.3.

Нормативно-правові документи України, що мають відношення до обліку та аналізу готової продукції, постійно перебувають під наглядом економістів, вчених та практиків бухгалтерського обліку. В результаті відбуваються періодичні зміни та доповнення у нормативно-правових актах, виникають абсолютно нові або покращені акти.

Провівши дослідження та аналіз нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку та аналізу на всіх рівнях, вільно можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення:

- провести систематизацію законодавчих актів та нормативної

документації, яка має відношення до здійснення обліку у Бухгалтерський кодекс України;

– на рівні Міністерства фінансів реалізувати інвентаризаційний процес усіх нормативно-правових актів, пов'язаних з обліком, для виявлення дублювання та неузгодження положень таких актів неврегульованих ситуацій;

– провадити робочі записи виявлених суперечностей та незгод вище зазначених актів особами, які працюють з нормативною документацією та формулювати свої висновки і пропозиції у бухгалтерських публікаціях з проблемних питань обліку.

Рисунок 1.3 – Послідовність відображення в обліку готової продукції

Джерело: складено автором самостійно.

Нормативно-правове регулювання обліку є особливо важливим аспектом ефективної організації обліку та аналізу на будь-якому підприємстві. Без належного регулювання підприємство приречене на вагомні штрафи та банкрутство.

В Україні закладені правові засади нормативно-правової системи забезпечення бухгалтерського обліку, що дають змогу підприємству індивідуально вирішувати питання з приводу його ведення, також створена відповідна база для обчислення показників економічного розвитку за системою національних рахунків та загалом пришвидшили облік до міжнародної діяльності.

Майбутні дослідження варто проводити в напрямку детального вивчення та критичного оцінювання кожного із перелічених актів правового забезпечення обліку, з метою конкретизації назв, змісту, форм, застосування вітчизняного та іноземного досвіду, зменшення суперечностей, розбіжностей та незрозумілих до тлумачення термінів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО - ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФГ «АРГО-ТРОЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика господарства

Для дослідження у якості інформаційної бази обрано підприємство Фермерське господарство «АРГО-ТРОЯ» (код ЄДРПОУ 33322755). Досліджуване ФГ «АРГО-ТРОЯ» створене у відповідності до Конституції України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Земельного кодексу України та інших законодавчих та нормативних актів.

Фермерське господарство розташоване в Запорізькому районі, Запорізької області та є юридичною особою відповідно до чинного законодавства. ФГ «АРГО-ТРОЯ» засновано в 2004 році в с. Мар'ївка, відстань від якого до обласного центру м. Запоріжжя – 37 км. Територія, що входить до складу фермерського господарства, знаходиться у південно-степовій зоні.

Клімат даної місцевості характеризується як посушливий: літо сухе та жарке, з великою кількістю сонячних днів, а зима ж помірно холодна, м'яка, з частими відлигами, сильні морози бувають рідко. Наявними для області є посушливі східні та північно-східні вітри. Також у даній місцевості можливі тривалі засухи.

Рельєф на території даного фермерського господарства рівнинний. Найпоширеніші ґрунти – чорноземи звичайні мало гумусні, чорноземи звичайні малопотужні, чорноземи намиті, чорноземи на щільних глинах, лугово-чорноземні ґрунти, лугові ґрунти, солончаки та їх підвиди.

Природно-кліматичні умови на території підприємства сприятливі для виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема продукції

рослинництва, але через недостатньою кількістю опадів зрошення на даній місцевості має велике значення для отримання високих урожаїв.

Фермерське господарство «АРГО-ТРОЯ» має приватну форму власності, діє на підставі статуту та працює у сфері сільськогосподарського виробництва.

Основною діяльністю підприємства за КВЕД є:

01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;

01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві.

Під сільськогосподарськими угіддями зайнято 568 га. 93% земель сільськогосподарського призначення у господарстві займають рілля. Це свідчить про високий рівень розораності сільськогосподарських угідь.

Господарство співпрацює з багатьма контрагентами, які теж працюють у сільськогосподарській сфері. Серед яких є великі зернотрейдери такі як ТОВ СП «Нібулон» та ТОВ «Оптімусагро трейд».

Допоміжною діяльністю підприємства є надання в оренду сільгосптехніки: тракторів для оранки земельних ділянок, комбайнів для збирання урожаю зернових та олійних культур, оприскувачу для обробки рослин; надання послуг оренду автотранспорту для перевезення сільськогосподарської продукції.

ФГ «АРГО-ТРОЯ» за рахунок власних виробничих потужностей здійснює всі стадії виробництва продукції рослинництва: підготовка ґрунтів, посів, внесення добрив, боротьба зі шкідниками та бур'янами, збирання врожаю, сушіння, віяння, зберігання, відвантаження при продажі та перевезення.

Головний ресурсний потенціал підприємства – земельні ресурси. У сільському господарстві земля – це головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва. Земля – це предмет і, одночасно, засіб праці, а отже, і головний засіб виробництва, який значною мірою визначає темпи розвитку та рівень ефективності

сільськогосподарського виробництва (Додаток А).

Структура рослинництва у фермерському господарстві характеризується співвідношенням посівних площ сільськогосподарських культур та валовим і товарним виробництвом продукції. Саме тому, для характеристики та аналізу економічних показників діяльності підприємства доцільно проаналізувати динаміку і структуру посівних площ (табл. 2.1).

Таблиця 2.1– Динаміка і структура посівних площ ФГ «АРГО-ТРОЯ»

Зернові культури	2021 р.		2022 р.		Динаміка змін	
	га	п.в.,%	га	п.в.,%	+/- га.	Т.Р., %
Пшениця озима	123,0	23,6	120,6	22,8	-2,4	98,0
Соняшник	196,8	37,8	208,2	39,4	11,4	105,8
Ріпак озимий	58,6	11,3	64,0	12,1	5,4	109,2
Кукурудза	103,4	19,9	100,0	18,9	-3,4	96,7
Інші	38,6	7,4	35,6	6,8	-3,0	92,2
Всього	520,4	100,0	528,4	100,0	8,0	101,5

Джерело: складено автором самостійно.

На протязі 2021-2022 років посівна площа фермерського господарства не суттєво збільшилася (на 8,0 га) як в цілому по підприємству, так і під соняшником (на 11,4 га) і ріпаком (на 5,4 га). Але при цьому скоротилися посівна площа кукурудзи – на 3,4 га та пшениці – на 2,4 га.

Як у 2021, так і у 2022 році найбільшу частку займають посіви соняшника – 39,4%, при її зростанні в динаміці на 5,8%. Питома вага соняшника і ріпаку зросла, а пшениці і кукурудзи зменшилася.

Виробничі обсяги продукції рослинництва залежать від наявності посівних площ та їх врожайності. Вся посівна площа в 2022 році несуттєво збільшилася і складає 528,4 га, що більше показника 2021 року на 8,0 га., або 1,5%. Це свідчить про те, що є можливість збільшити валове виробництво рослинницької продукції за рахунок посівних площ. Крім того потрібно підвищувати продуктивність землі – підвищувати урожайність. Також

важливе значення має збільшення виробництва саме тих видів продукції рослинництва, на які зростає попит. На ФГ «АРГО-ТРОЯ» в основному вирощують зернові, технічні та олійні культури. Важливим показником рівня виробництва є валовий збір. Динаміка валового збору наведена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2– Динаміка валового збору продукції ФГ «АРГО-ТРОЯ» за 2021-2022 рр.

Вид продукції	2021 р., тон.	2022 р., тон.	Динаміка змін	
			абс. +/-	Т.Р.,%
Всього	1938	2148	210	110,8
в тому числі:				
- пшениця озима	465	546	81	117,4
- соняшник	618	756	138	122,3
- ріпак озимий	192	228	36	118,8
- кукурудза на зерно	672	618	-54	92,0

Джерело: складено автором самостійно.

Валовий збір продукції рослинництва господарства в 2022 році складає 2148 тон, що більше показника 2021 року на 210 тон, або на 10,8%. Спостерігається тенденція до зростання за всіма видами продукції, окрім кукурудзи, збір по якій зменшився на 54 тони, або на 8% (рис. 2.1).

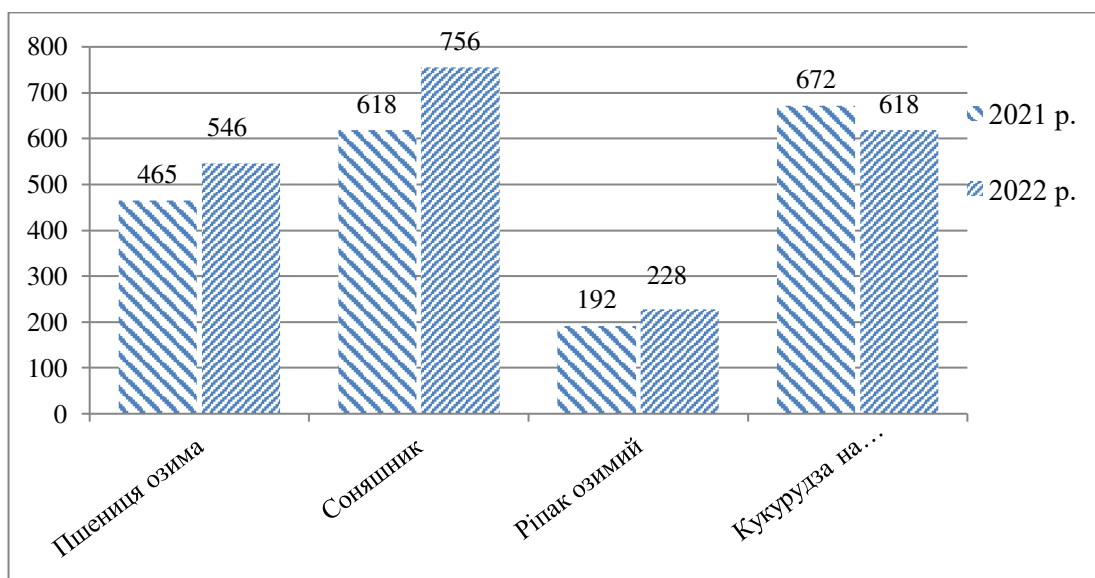

Рисунок 2.1 – Динаміка валового збору продукції за 2021-2022 рр. в тонах

Джерело: складено автором самостійно.

Найвищий темп росту по валовому збору має соняшник 122,3% та озима пшениця 117,4%, що наглядно продемонстровано на рисунку 2.2.

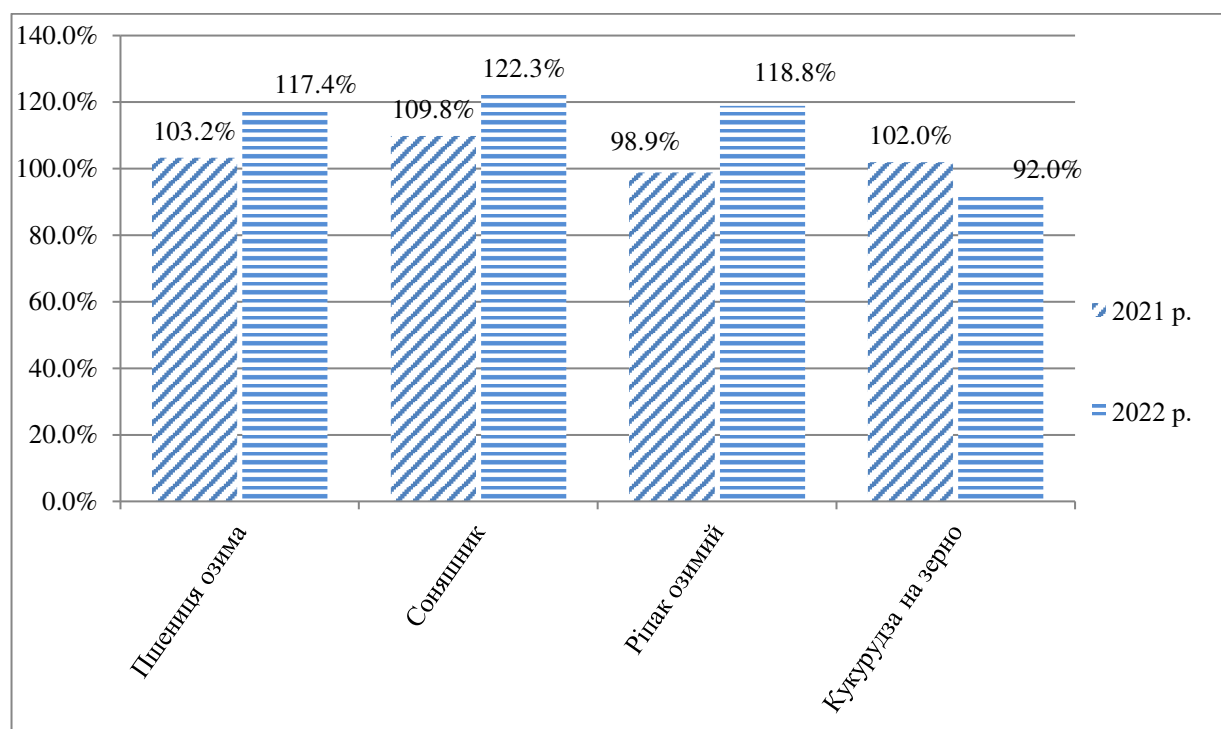

Рисунок 2.2 – Темпи росту валового збору продукції протягом 2021-2022 рр., у %

Джерело: складено автором самостійно.

При найвищих темпах зростання пшениці 117,4% та соняшника 122,3%, збільшився також валовий збір ріпаку озимого на 18,8%. Зменшився валовий збір лише по кукурудзі – 92%.

Провідне місце в виробництві ФГ «АРГО-ТРОЯ» займає вирощування зернових культур, які краще використовують вологу весняного періоду і дають вищий врожай, що забезпечує більш стійкі та високі валові збори. Зокрема, зерно пшениці має високі продовольчі якості й широко використовується для виробництва різноманітних продуктів.

Економічно вигідніше для підприємства вирощування технічних культур. При високій врожайності та якості продукції вони забезпечують набагато вищі доходи з гектара посіву, ніж зернові культури. Збільшення виробництва продукції технічних культур покращує економічний стан

господарства і сприяє підвищенню інтенсивності сільськогосподарського виробництва.

Структура виробництва продукції рослинництва ФГ «АГРО-ТРОЯ» подана на рисунку 2.3.

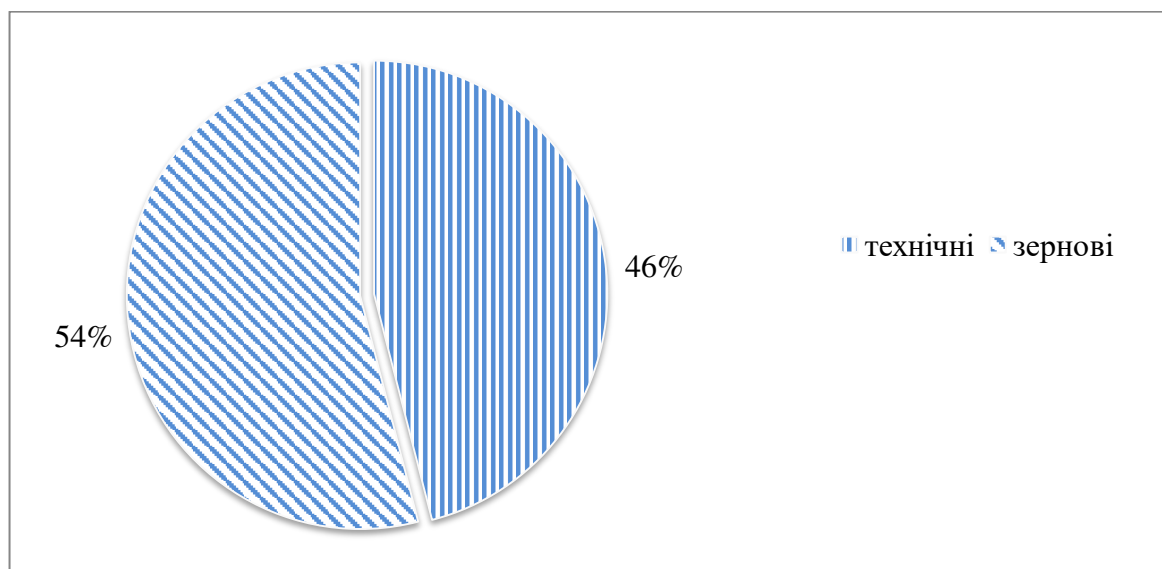

Рисунок 2.3 – Структура валового виробництва продукції на ФГ «АГРО-ТРОЯ» за 2022 рік

Джерело: складено автором самостійно.

Проаналізувавши дані можна зробити висновок, що в господарстві за 2022 рік: 54% валового збору – це зернові культури, з яких (пшениця озима 25,4%, кукурудза на зерно 28,6%), а 46% валового збору – це технічні культури, з яких (соняшник 35,4%, ріпак озимий 10,6%). Структура валового збору господарства представлена майже однаковими частками зернових та технічних культур, відповідно 54% і 46%, при не суттєвому перевищенні зернових. Найбільшу частку в валовому випуску займає технічна культура соняшник – 35,2%. Технічні культури забезпечують вищі доходи з гектара посіву, ніж зернові, що в цілому впливає на фінансові показники діяльності господарства. Економічну ефективність культур характеризують такі показники: продуктивність площі, собівартість продукції, ціна реалізації, рентабельність виробництва. Тому, доцільно проаналізувати показники

фінансових результатів в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3– Динаміка фінансових результатів ФГ «АРГО-ТРОЯ» за 2021-2022 рр.

Показники	2021 р.	2022 р.	Динаміка змін	
			абс. +/-	Т.Р.,%
Дохід від реалізації, тис. грн.	22672,4	20055,7	-2616,7	88,5
Витрати, тис. грн.	13689,2	12966,8	-722,4	94,7
Рівень витрат, %	60,4	64,7	4,3	107,1
Прибуток, тис. грн..	8983,2	7088,9	-1894,3	78,9
Рентабельність продаж, %	39,6	35,3	-4,3	-

Джерело: складено автором самостійно.

Проаналізувавши, можна зробити висновок, що на протязі 2021-2022 років Фермерське господарство «АРГО-ТРОЯ» є прибутковим, але сума прибутку має тенденцію до зниження. Це пов'язано зі складною економічною ситуацією на ринку сільськогосподарської продукції, неможливим експортом та зниженням попиту, а відповідно і зниженням ціни, на певну категорію сільськогосподарської продукції. В 2022 р. отримано суму прибутку 7088,9 тис. грн., що менше ніж в 2021 р. на 1894,3 тис. грн. При цьому, спостерігається і зниження доходів до 20055,7 тис. грн., тобто на 2616,7 тис. грн. відповідно. Негативний вплив на зменшення суми прибутку мало зменшення обсягів реалізації і зниження цін на продукцію рослинництва (рис. 2.4).

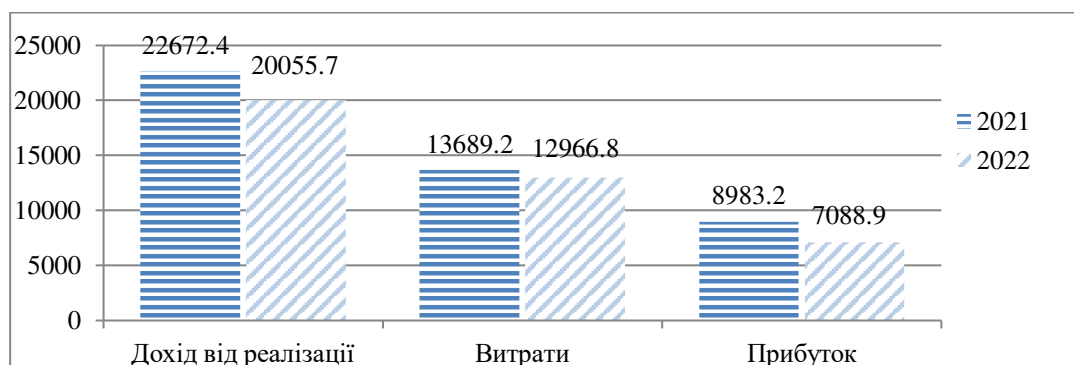

Рисунок 2.4 – Динаміка доходів, витрат, прибутку по господарству, тис. грн.

Джерело: складено автором самостійно.

Дослідивши динаміку змін фінансових результатів, можна зробити висновок, що при зменшенні доходу на 11,5%, витрати зменшились на 5,3%. Відповідно, зменшення доходу вплинуло на показник темпу росту прибутку 78,9% (рис. 2.5).

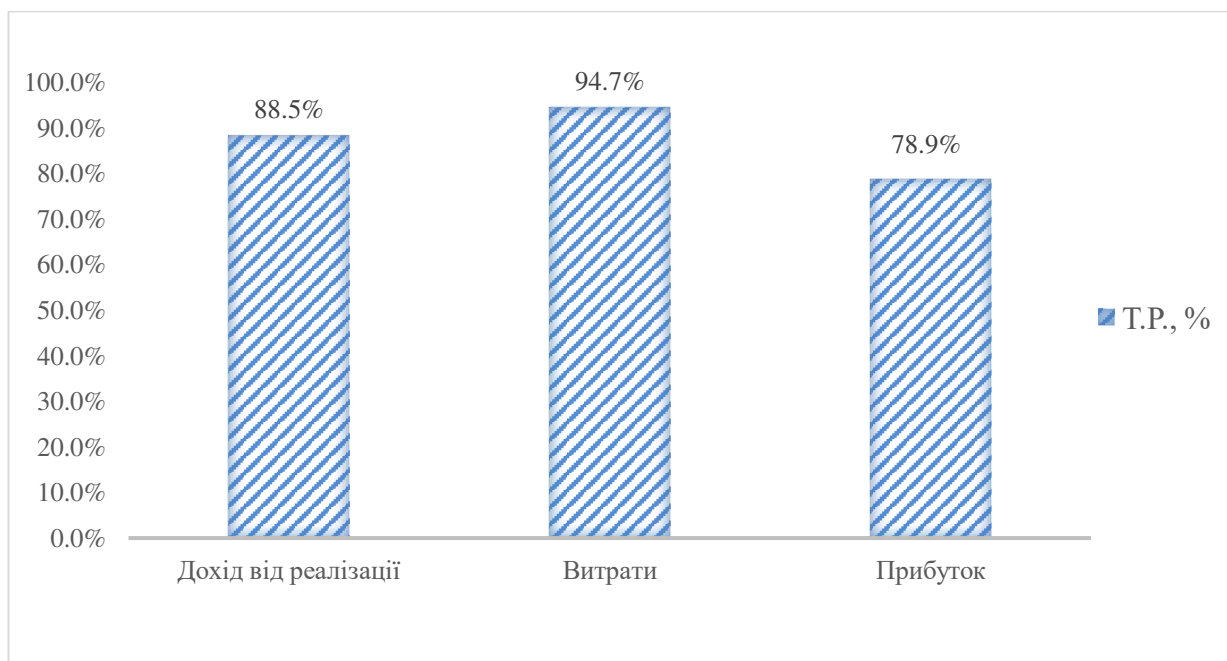

Рисунок 2.5– Темпи росту доходу, витрат, прибутку за 2021-2022 рр.

Джерело: складено автором самостійно.

Зниження доходу від реалізації відбулось через значне зниження цін та попиту на зернові у 2022 році. Хоча і відбулося зменшення витрат у 2022 році відбулося значне зростання цін, порівняно з 2021, на матеріальні затрати: насіння, добрива, засоби захисту рослин. Зросли також і витрати на експлуатацію сільськогосподарської техніки – дизельне паливо, мастильні матеріали. Вирощування зернових культур – найбільш високомеханізоване порівняно з іншими культурами та суттєво впливає на собівартість виробництва. Для Фермерського господарства «АРГО-ТРОЯ» актуальним залишається питання пошуку шляхів підвищення ефективності господарської діяльності, вирішення якого неможливо без оперативної, достовірної облікової інформації. Ефективне та своєчасне управління

розвитку підприємства вимагає систематичної інформації про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використання, про фінансові результати діяльності. Основним джерелом такої інформації є дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітність.

2.2 Організація обліку руху готової продукції рослинництва та відображення її результатів в бухгалтерському обліку

Для того, що керівник ФГ «АГРО-ТРОЯ» міг мати всю необхідну інформацію про готову продукцію підприємства, її наявність, місце та умови зберігання необхідна правильна організація обліку та управління готовою продукцією. Інформаційні дані повинні формуватися щодо стану запасів готової продукції у місцях її зберігання, вчасності та вірності її оприбуткування, збереження, своєчасності розвантаження, а також щодо здійснення обов'язків за доставкою продукції замовникам.

У ФГ «АГРО-ТРОЯ» готова продукція рослинництва проходить такі стадії:

- 1) випуск продукція (збирання врожаю) з виробництва та передача її на склад;
- 2) зберігання готової продукції на складах підприємства;
- 3) відпуск продукції (відвантаження) для реалізації або для внутрішніх потреб фермерського господарства;
- 4) реалізація продукції, одержання грошових коштів від покупців за відпущену продукцію.

На всіх стадіях руху готової продукції рослинництва її облік має бути правильно організованим.

Формування інформації про готову продукцію рослинництва в

бухгалтерському обліку починається зі складання первинної документації. Формування первинної інформації є початковим етапом відтворення діяльності підприємства, через що, необхідно забезпечити раціональну організацію формування такої інформації.

В бухгалтерському обліку будь-яка відображена господарська операція, яка не підтверджена первинним документом, є незаконною. Документ є початком та основою ведення бухгалтерському обліку.

Перед тим як перейти до форм первинних документів з ведення обліку готової продукції рослинництва, розглянемо, які етапи містить процес збирання врожаю сільськогосподарської продукції.

Етапи процесу збирання врожаю:

- 1) збирання врожаю (відповідальна особа – комбайнер);
- 2) транспортування продукції (відповідальна особа – водій);
- 3) приймання (оприбуткування) продукції (відповідальна особа – завідувачий складом).

Кожний етап процесу збирання врожаю має бути задокументований. Бухгалтерський облік збирання врожаю зернових та зернобобових, технічних культур ведуть по-різному. Кожне підприємство вибирає найбільш зручний та прийнятний саме для нього спосіб обліку продукції, найголовніше – це забезпечити контроль на кожному етапі. Документування можливе із застосуванням : талонів; реєстрів відправлення зерна та іншої продукції з поля; путівок на вивезення продукції з поля.

На підприємстві ФГ «АГРО-ТРОЯ» для обліку надходження зернових та зернобобових, технічних культур використовують реєстри відправлення зерна та іншої продукції з поля. На підставі реєстрів відправки зерна з поля наприкінці дня завідувач складу складає реєстр приймання зерна та іншої продукції з поля. Цей реєстр складається завідувачем складу щоденно в одному примірнику за кожним видом продукції – культурою. Кількість продукції (вага) підтверджується в цьому реєстрі підписом водія. Підписаний завідувачем складом реєстр наступного дня потрапляє до бухгалтерії, яка в

свою чергу перевіряє правильність оформлення документа та звіряє з первинними документами щодо надходження продукції. Зібране з поля зерно має відповідати нормам якості (ст. 21 ЗУ «Про зерно та ринок зерна в Україні») [63]. Державою встановлено відповідні стандарти показників якості зерна (біологічних, фізико-хімічних, технологічних, споживчих), що визначають його придатність до використання за призначенням.

Завдання обліку реалізації готової продукції рослинництва повинен забезпечувати:

- отримання даних по номенклатурі, кількості й вартості відвантаженої продукції;
- зберігання готової продукції за обсягом, асортиментом і якістю (в місцях складування і в дорозі) і своєчасну виписку документів на відвантаження;
- подання розрахункових документів покупцям та контроль своєчасного здійснення платежів;
- визначення фінансового результату від реалізації готової продукції.

Договір, укладений з покупцем чи замовником – це основний документ, який передуює здійсненню реалізації готової продукції рослинництва. Одночасно з тим, що договір є більш фінансово-юридичним документом, який регулює права та обов'язки сторін, він містить інформацію, яка має важливе значення і бухгалтерського обліку.

У договорах на поставку готової продукції рослинництва ФГ «АГРО-ТРОЯ» вказують : предмет договору, його характеристику, кількість та якість поставленої продукції, її ціну та загальну вартість, терміни та умови передачі продукції, порядок розрахунків, відповідальність сторін, форс-мажорні обставини, рішення суперечностей при виникненні між ФГ «АГРО-ТРОЯ» і покупцем. Завідувач складу при відвантаженні виписує накладну на відібрану та упаковану готову продукцію рослинництва, в якій проставляється підпис представника покупця або іншої уповноваженої особи. На підставі договору та накладної бухгалтер виписує рахунок-фактура, копії

якої залишаються в бухгалтерії, а перші примірники віддаються покупцям. Щоб вивезти готову продукцію рослинництва з території фермерського господарства представникам вантажовідправника видають товарні пропуски. Пропуском є копія товарно-транспортної накладної. При отриманні готової продукції рослинництва безпосередньо зі складу покупець повинен пред'явити доручення на право її отримання заповнене згідно усіх вимог.

ФГ «АГРО-ТРОЯ» зареєстроване як платник податку на додану вартість, тому при продажі готової продукції рослинництва зобов'язаний виписати покупцю податкову накладну та зареєструвати її у відповідний законодавству термін.

Оцінка продукції на досліджуваному підприємстві, при відпуску продукції у виробництво, продаж та іншому вибутті, здійснюється за методом середньозваженої собівартості. Вона проводиться по кожній одиниці готової продукції діленням сумарної вартості залишку конкретної продукції на початок звітного місяця і вартості одержаної у звітному місяці продукції на сумарну кількість виробленої продукції на початок звітного місяця і одержану у звітному місяці продукцію. Також слід зауважити, що процес реалізації завжди передбачає передачу відповідної готової продукції від виробника покупцеві, з одного боку, а з другого – проведення розрахунків згідно умов договору. Кожен вид готової продукції, яка реалізується, матиме дві оцінки: першу для самого виробника – виробничу собівартість, другу – для покупця (ціну реалізації). Для більшості продукції рослинництва ціни реалізації є вільними і встановлюються на підставі договорів між підприємствами.

У книзі складського обліку готова продукція рослинництва обліковується в кількісному виразі. Книга складського обліку використовується, щоб забезпечити збереження сільськогосподарської продукції та інших товарно-матеріальних цінностей на складах. У ФГ «АГРО-ТРОЯ» вона заповнюється матеріально-відповідальною особою – завідувачем складу. В книзі складського обліку облік готової продукції

ведуть по найменуваннях (номенклатурах). Записи в книзі складського обліку обов'язково робляться згідно з кожним прибутковим і видатковим документом з виведенням залишку після кожного запису.

Вибір форм первинних документів полегшує наявність типових і уніфікованих форм. Але якщо типових або уніфікованих форм первинних документів немає, або вони не відповідають потребам обліку, то їх розробляють на підприємстві. Перелік основних первинних документів, які використовуються при обліку готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ» наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Первинні документи з обліку готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

Назва документу	Призначення документу
Реєстр відправки продукції рослинництва з поля	Для обліку виходу продукції рослинництва.
Реєстр приймання продукції рослинництва	Ведеться завідуючим складу для обліку отриманого від водія зерна чи іншої продукції.
Щоденник надходжень сільськогосподарської продукції	Ведеться первинний облік виходу продукції овочівництва, садівництва, картоплі і баштанних культур. Записи в цьому документі здійснюються на основі зважування продукції.
Видаткова накладна	Для оформлення відпуску готової продукції рослинництва покупцям.
Товарно-транспортна накладна (ТТН)	Для обліку поставок готової продукції рослинництва та розрахунків за їх перевезення автомобільним транспортом Використовується для якісного та кількісного приймання ТМЦ.
Накладна на внутрішнє переміщення готової продукції	Для обліку руху готової продукції рослинництва всередині підприємства.
Довіреність	Для підтвердження права окремої посадової особи виступати довіреною особою підприємства при отриманні ТМЦ.
Рахунок-фактура	Для розрахунків між постачальниками та покупцями за відвантажену (відпущену) готову продукцію рослинництва.
Журнал обліку виданих довіреностей	Для реєстрації виданих довіреностей та розписки в їх отриманні.
Книга складського обліку	Для обліку готової продукції рослинництва на складі.

Джерело: складено автором самостійно.

На основі первинних документів і записів в книзі складського обліку в кінці місяця матеріально-відповідальні особи складають звіт про рух товарно-матеріальних цінностей. Звіт про рух готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ» складають у двох примірниках, один залишається в бухгалтерії, а другий з підписом бухгалтера повертається завідувачу складом. У звіті фіксуються дані тільки за тими видами цінностей, за якими був рух. Залишки на початок місяця за кожним видом продукції зіставляють із залишками на кінець попереднього місяця. Надходження і вибуття продукції протягом звітного періоду відображають на підставі відповідних документів. Згодом підраховують надходження й вибуття і визначають сальдо на кінець місяця. Звіт складається матеріально-відповідальною особою звичайно в натуральних вимірювачах, а оцінку відображеної в звіті готової продукції рослинництва виконують в бухгалтерії.

У ФГ «АГРО-ТРОЯ» при перевірці бухгалтером звітів про рух готової продукції рослинництва контролюється правильність арифметичних підрахунків у звіті та доданих до нього документах, виправляються помилки, якщо такі виявлені. На вільному місці у звіті про рух готової продукції роблять застереження з повторенням правильного тексту чи суми за підписом бухгалтера. Після виправлень у обидва примірники звіту бухгалтер робить позначення про перевірку і прийняття звіту та документів. Після перевірки звіту бухгалтер та матеріально-відповідальна особа підтверджують зроблені виправлення у звіті своїми підписами і показують залишки готової продукції рослинництва на кінець звітного періоду. По завершенню перевірки звіту передають керівнику ФГ «АГРО-ТРОЯ» для розгляду і затвердження.

Мета бухгалтерської обробки та перевірки звітів полягає у підготовці перевіреного і затверженого звіту і доданих до нього документів для записів у реєстрі бухгалтерського обліку. Виконуючи бухгалтерську обробку звіту про рух готової продукції рослинництва на кожному доданому до нього первинному документі бухгалтер вказує номери кореспондуючих

рахунків. Після цього на первинних документах бухгалтер записує у звіті суми по кожному з кореспондуючих рахунків.

Для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції рослинництва та здійснення обліку у ФГ «АГРО-ТРОЯ» використовується рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

Рахунок 27 активний, балансовий, призначений для обліку оборотних активів. За дебетом рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» відображається надходження готової продукції рослинництва, а за кредитом її вибуття. У ФГ «АГРО-ТРОЯ» на рахунку 27 обліковують продукцію одержану від власних рослинницьких підрозділів підприємства, призначену для продажу та для іншого невиробничого споживання, а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій. Також на цьому рахунку обліковуються насіння і посадковий матеріал, отриманий від власного виробництва. Однак, для обліку насіння, крім рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», призначений також субрахунок 208 «Матеріали сільськогосподарського виробництва». У бухгалтерському обліку ФГ «АГРО-ТРОЯ» інформацію про куповані насіння, саджанці відображає на субрахунку 208, а власного виробництва – на рахунку 27. Господарські операції з обліку наявності та руху готової продукції рослинництва за липень 2022 року наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Господарські операції з обліку готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	2	3	4	5
1	Оприбутковано готову продукцію рослинництва з виробництва.	27	231	706000,00
2	Оприбутковано лишки сільськогосподарської продукції, виявлені при інвентаризації.	27	719	1700,00

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
3	Списано продукцію сільськогосподарського виробництва на виробництво (насіння на посів тощо).	231	27	53000,00
4	Уцінено готову продукцію врожаю минулих років.	946	27	1000,00
5	Виявлено нестачу готової продукції рослинництва при інвентаризації.	947	27	1010,00
6	Безоплатно передано готову продукцію рослинництва.	949	27	2250,00

Джерело: складено автором самостійно.

Собівартість реалізованої готової продукції рослинництва відображається на субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», який списується на дебет рахунка 79 «Фінансові результати» наприкінці звітного періоду. Субрахунок 701 «Дохід від реалізації готової продукції» відображає інформацію про дохід від реалізації готової продукції. По кредиту субрахунку 701 відображається збільшення доходу, а по дебету – сума непрямих податків та списання на рахунок 79 «Фінансові результати». Фінансовий результат за рахунком 79 «Фінансові результати» переміщують у склад рахунку 44 «Нерозподілені прибутки», одночасно дебетуючи рахунок фінансових результатів та кредитують рахунок нерозподілених прибутків-збитків. Господарські операції з обліку реалізації готової продукції рослинництва у досліджуваному підприємстві наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Господарські операції з обліку реалізації готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	2	3	4	5
1	Визнано дохід від реалізації готової продукції рослинництва	361	701	91309,12
2	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	701	641	15218,20

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5
3	Списано собівартість готової продукції рослинництва.	901	27	77430,29
4	Включено дохід від реалізації готової продукції до фінансового результату	701	791	76090,92
5	Списано собівартість реалізовано готової продукції рослинництва на фінансовий результат	791	901	77430,29
6	Отримано грошові кошти за реалізовану продукцію	311	361	91309,12

Джерело: складено автором самостійно.

Вся готова продукція рослинництва в розрізі культур та вироблена у поточному році у ФГ «АГРО-ТРОЯ», враховується за плановою собівартістю, яка в кінці року доводиться до фактичної.

Виробнича собівартість готової продукції рослинництва ФГ «АГРО-ТРОЯ» складається з: прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, загальновиробничих витрат. Зазначені витрати протягом звітного року відображаються за статтями калькулювання, перелік та склад яких встановлений підприємством.

Синтетичний облік витрат та виходу продукції рослинництва ведеться на рахунку 23 «Виробництво» на субрахунку 231 «Рослинництво». На дебеті цього субрахунку протягом року відображають прямі витрати під врожай поточного року і майбутніх періодів (незавершене виробництво), а в кінці року на дебет субрахунку 231 додатково відносять різницю між плановою і фактичною собівартістю робіт та послуг обслуговуючих виробництв, а також загальновиробничі витрати. На кінець року на субрахунку 231 «Рослинництво» накопичуються всі витрати з вирощування продукції рослинництва. Це дає можливість калькулювати собівартість готової продукції за її видами (культурами). Калькуляція собівартості продукції є заключним етапом бухгалтерського обліку процесу виробництва. Під час визначення собівартості ФГ «АГРО-ТРОЯ» керується «Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції

(робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств».

По кредиту субрахунку 231 «Рослинництво» протягом року обліковується кількість отриманої продукції за плановою собівартістю. на кредит цього субрахунку в кінці року відносять різницю між плановою і фактичною собівартістю продукції рослинництва. На дебеті субрахунку 231 на кінець року залишаються витрати під урожай майбутніх років (витрати з незавершеного виробництва).

Аналітичний облік на субрахунку 231 «Рослинництво» підприємством ведеться статтями витрат і видами продукції.

У ФГ «АГРО-ТРОЯ» використовується журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку. Для аналітичного обліку використовується сальдова відомість, а для синтетичного – журнал-ордер №5А с.-г.

Журнал-ордер № 5А с.-г. складається на підставі оформлених і перевічених первинних документів. Інформацію щодо залишків готової продукції рослинництва, яка вказана у журнал-ордері №5А с.-г., звіряють з даними, які було вказано у оборотно-сальдових відомостях. В них вказують документ, який є підставою для записів та його номер і дату складання, також зазначають кореспондуючі рахунки по операції, яка здійснюється та суми. Така форма ведення бухгалтерського обліку допомагає упорядкувати облікові записи в документах.

Звітність – це підсумковий етап бухгалтерського обліку, що являє собою найповнішу, найбільш об'єктивну та достовірну інформацію для аналізу фінансової діяльності підприємства.

Від якості організації первинного та поточного обліку залежить організація підсумкового обліку. Формування та обчислення підсумкових показників і результатів, складання звітності – це трудомісткий процес. Він відбувається за досить короткий період.

Перед складанням звітності відбувається обов'язкове проведення річної інвентаризації, яка згідно до наказу про облікову політику ФГ «АГРО-ТРОЯ» проводиться станом на 1 грудня звітного (календарного) року.

Для підсумкового обліку готової продукції рослинництва на ФГ «АГРО-ТРОЯ» застосовуються наступні форми фінансової та статистичної звітності:

– Баланс форма № 1–м (розділ II активу балансу «Оборотні активи» код рядка 1100 «Запаси» (у тому числі код рядка 1103 «Готова продукція» – сальдо Дт 27), як форма фінансової звітності застосовується для відображення підсумкових даних щодо розміру сільськогосподарської продукції у складі майна підприємства станом на кінець звітного періоду) (Додаток Д);

– Звіт про фінансові результати форма № 2–м (код рядка 2000 «Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» – відображається дохід від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг без непрямих податків і зборів та інших вирахувань з доходу; код рядка 2050 «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається виробнича собівартість реалізованої продукції та/або собівартість реалізованих товарів, визначена відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», оборот за Дт 90) – форма фінансової звітності у якій наводиться інформація про обсяги реалізації готової продукції рослинництва та собівартість реалізованої продукції, а також визначається фінансовий результат за звітний період);

– Звіт форма № 29 сг про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду (містить показники, що характеризують уточнену посівну та зібрану площі, валовий збір сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду з усіх земель, з яких, у разі здійснення поливу земель під урожай у звітному році, виділяють площі та врожай, який отримано з политих земель).

– Звіт форма № 50 сг про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств (статистична форма звітності, яка відображує витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції ФГ «АГРО-ТРОЯ», обсяги надходження та вибуття продукції ФГ «АГРО-ТРОЯ» за звітний період);

– Декларація з ПДВ (податкова форма звітності за якою у платників ПДВ перевіряється показники нарахування ПДВ пов’язані з рухом сільськогосподарської продукції (податкові зобов’язання та податковий кредит з ПДВ). Слід зазначити, що вищезазначена звітність стосовно операцій з готової продукцією має терміни подання до відповідних органів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Календар подання звітності стосовно операцій з готової продукцією у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

Назва	Періодичність заповнення	Адреса відправлення	Строк подання до органів	Відповідальна особа
Баланс ф. № 1–м	Річний	Статуправління	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Головний бухгалтер
Звіт про фінансові результати форма № 2–м	Річний	Статуправління	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Головний бухгалтер
Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду форма № 29 сг	Річний	Статуправління	Не пізніше 2-го грудня	Головний бухгалтер
Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств форма № 50 сг	Річний	Статуправління	Не пізніше 28 лютого наступного за звітним року	Головний бухгалтер
Декларація з ПДВ	Місячний	Державна податкова служба	Подається протягом 20 календарних днів після закінчення звітного (податкового) місяця	Головний бухгалтер

Джерело: складено автором самостійно.

У підсумку, нами було досліджено як у ФГ «АГРО-ТРОЯ» організована система первинного обліку готової продукції. Визначено якими

первинними документами оформлюються господарські операції при русі готової продукції рослинництва, а також проаналізовано, яким чином відбувається рух продукції від початкового етапу до завершальної стадії виробництва. Розглянуто організацію обліку готової продукції в господарстві, саме, як здійснюється синтетичний та аналітичний облік готової продукції у господарстві.

2.3 Шляхи удосконалення обліку готової продукції рослинництва на підприємстві

Серед виробництва сільськогосподарської продукції в Україні найбільшу питому вагу має продукція галузі рослинництва. Незалежно від розміру та організаційної форми підприємств виробництвом продукції рослинництва займаються практично всі сільськогосподарські господарства.

Виробництво продукції рослинництва передбачає значний період вкладання грошових коштів та ресурсів у виробництво та досить стислі строки її надходження. Це зумовлює необхідність швидкого прийняття рішень щодо визначення якості отриманої продукції, порядку її оцінки, зберігання та реалізації.

Оперативне керування виробництвом продукції рослинництва може забезпечити лише добре та продуктивно налагоджений облік готової продукції у місцях виникнення витрат та зберігання. Саме тому, найважливішим завданням обліку є забезпечення керівництва сільськогосподарського підприємства інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих рішень та контролю за рухом готової продукції рослинництва, Це у свою чергу зумовлює необхідність постійного вдосконалення облікового процесу руху готової продукції рослинництва на

аграрних підприємствах.

Облік виходу готової продукції рослинництва відіграє не останню роль в організації ефективної системи управління підприємством, бо процес реалізації цієї продукції є завершальним етапом у діяльності будь-якого підприємства, а в структурі товарної продукції більшості аграрних підприємств найбільшу питому вагу займає саме продукція рослинництва.

ФГ «АГРО-ТРОЯ» займається виробництвом продукції рослинництва, тому розглянемо та запропонуємо шляхи вдосконалення обліку готової продукції рослинництва.

У бухгалтерії підприємства відбувається нагромадження первинних документів через щоденне здійснення значної кількості однорідних господарських операцій з обліку готової продукції рослинництва. В першу чергу це стосується ручного ведення бухгалтерського обліку. Це призводить до збільшення часу на обробку інформації, що міститься в первинному документі і відповідно не робить господарський облік оперативним. Точність та оперативність первинного обліку – це основа даних, на основі яких ведеться синтетичний облік, складається державна звітність і здійснюється планування на підприємствах.

Процес документального оформлення надходження та доробки продукції зернових культур є важливим для ФГ «АГРО-ТРОЯ», тому вважаємо за необхідне розробити схему оприбуткування зерна реєстрами відправлення зерна та іншої продукції з поля на тік та після доробки на склад.

Запропонована схема документообігу дозволить ФГ «АГРО-ТРОЯ» створити алгоритм процесу, ефективно контролювати документообіг та підвищити ефективність обліку виробництва готової продукції рослинництва.

Подальша оптимізація первинного документального обліку готової рослинництва повинна здійснюватися в рамках ефективної облікової політики. Для уникнення можливих випадків недотримання послідовності заповнення та руху документів, що в свою чергу призведе до невчасного

надходження документів до окремих виконавців і одержання необхідної інформації із запізненням положеннями облікової політики мають бути чітко визначені перелік та форми первинних документів, порядок документування у вигляді робочих інструкцій, графік документообігу та організація зберігання документів.

Рисунок 2.7 – Схема оприбуткування зерна та іншої продукції реєстрами відправлення з поля на тік та після доробки на склад

Джерело: складено автором самостійно.

Для ефективної організації облікової роботи у ФГ «АГРО-ТРОЯ» документальний облік має бути автоматизованим. Це забезпечить зменшення трудомісткості обробки інформації та підвищить оперативність

бухгалтерського обліку в цілому.

В досліджуваному фермерському господарстві використовують журнально-ордерну форму обліку, яка являється ручною формою обробки інформації. Форма ведення бухгалтерського обліку зазначена в наказі про облікову політику, який розроблюється головним бухгалтером підприємства і затверджується наказом керівника, який несе відповідальність за його зміст. Важливим є вибір способу обробки облікової інформації є ключовим в організації бухгалтерського обліку, яка повинна відповідати особливостям конкретного підприємства, його цілям та інтересам, а також сприяти планомірному та раціональному веденню ФГ «АГРО-ТРОЯ».

Одним з головних питань в процесі автоматизації обліку є вибір бухгалтерської програми. Кожна з представлених на сучасному ринку має безліч своїх переваг і переконаних прихильників, містить певний набір інструментів, необхідних для роботи користувача з нею.

ФГ «АГРО-ТРОЯ» доцільно обрати універсальну програму автоматизації обліку «BAS АГРО». Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України». Дана програма є оптимальним рішенням для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, отримання інформації для аналізу діяльності підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Програмний продукт «BAS АГРО». Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України» є універсальним і має масове призначення для організації повноцінного синтетичного і аналітичного обліку, підготовки звітності та первинних документів. «BAS АГРО» поєднує в собі спеціалізоване планування, оперативний облік рослинництва, облік на елеваторі, управління автотранспортом і облік паїв.

Програма забезпечує автоматизацію всіх основних бізнес-процесів в апараті управління підприємств, а також автоматизацію бізнес-процесів виробництва продукції рослинництва або іншої супутньої продукції і/або послуг (рис. 2.8).

Рисунок 2.8 – Технологічні можливості автоматизації обліку виробництва продукції рослинництва за допомогою програми «BAS АГРО»

Джерело: складено автором самостійно.

Можливості які надає галузеве рішення співробітникам сільськогосподарського підприємства:

- керівникам підприємств програма «BAS АГРО» дає можливість отримувати дані для контролю зміни активів підприємства, звітність про виробничу діяльність, оперативну інформацію про рух грошових коштів та ін.; підвищити якість інформації, її достовірність і аналітичність.

- бухгалтерській службі: вести бухгалтерський та податковий облік; систематизувати і регламентувати бухгалтерський документообіг підприємства; проводити аналіз управління витратами, формувати собівартість продукції в різних аналітичних розрізах, автоматично формувати залишки і обороти за статтями витрат.

Функціональні можливості «BAS АГРО»:

- облік у рослинництві: облік виконання технологічних операцій, облік

робіт власного і найманого транспорту, облік посівних площ (в програму вводиться структура полів), облік витрат рослинництва, облік випуску та руху готової продукції на підприємстві. розподіл витрат, розрахунок фактичної собівартості готової продукції;

– облік оренди землі: ведення обліку договорів оренди землі з приватними і юридичними особами нарахування орендної плати за землю; нарахування інших виплат, виплата заборгованості різними способами: грошима, товарами, послугами формування звітів за взаєморозрахунками з орендодавцями;

– облік виробництва: розрахунок собівартості продукції і послуг, що випускаються основним і допоміжним виробництвом, облік переробки давальницької сировини; облік напівфабрикатів (для складних технологічних процесів, що мають проміжні стадії з випуском напівфабрикатів, підтримується складський облік напівфабрикатів і автоматичний розрахунок їхньої собівартості); облік непрямих витрат (для загальновиробничих витрат реалізована можливість їх розподілу згідно показників нормальної потужності, відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»);

– розширений розрахунок заробітної плати: формування типових форм за трудовим законодавством, нарахування зарплати за окладом з можливістю вказати спосіб, відображення в обліку окремо для кожного виду нарахування, нарахування оплати фізичним особам за договорами ЦПХ, ведення взаєморозрахунків з працівниками, обчислення регламентованих законодавством податків і внесків, формування відповідних звітів (з ПДФО, внескам до фондів соціального страхування);

– кадровий облік: прийом на роботу, звільнення, кадрове переміщення, таблиці обліку робочого часу, зберігання особистих та службових даних про працівників, отримання звітів за наявною інформацією;

– регламентована звітність: в програму включено обов'язкові (регламентовані) звіти, призначені для подання власникам організації і контролюючим державним органам, включаючи форми бухгалтерської

звітності, податкові декларації, звіти для органів статистики і державних фондів.

Перевагами програми «BAS АГРО» є:

- наявність грошових налаштувань;
- впорядкованість обліку;
- отримання потрібної документації за допомогою типових форм за мінімальний відрізок часу;
- відсутність потреби у високій кваліфікації спеціалістів (легкий інтерфейс);
- максимально відповідає завданням бухгалтерії, управлінського обліку;
- можливість ведення обліку в динаміці;
- швидкий пошук помилок;
- висока швидкість обрахунків.

Проаналізувавши всю наведену вище інформацію, можна зробити висновок, що автоматизована система обробки облікової інформації є оперативною, підвищує достовірність відображення інформації, розширює можливості прийняття більш об'єктивних фінансових і управлінських рішень та поліпшує якість роботи як кожного бухгалтера, так і керівника, тому вважаємо за необхідне впровадження її в господарстві.

Для управління підприємством важливе значення має можливість отримання керівництвом аналітичної інформації із системи поточного бухгалтерського обліку. Це також актуально для ФГ «АГРО-ТРОЯ», яке отримує різні види продукції рослинницької галузі (основну, побічну, супутню) і, не маючи галузі тваринництва, всю її спрямовує на реалізацію.

Відсутність детального обліку готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ» за її видами приводить до труднощів за необхідності вибрати дані про наявність чи реалізацію певного виду продукції (основної, побічної чи супутньої).

Зазвичай, аналітичний облік ведеться за видами продукції в розрізі

культур, і сформувати інформацію для керівника про обсяг реалізації основної, супутньої чи побічної продукції бухгалтер може лише арифметичним шляхом.

У ФГ «АГРО-ТРОЯ» залишається проблема у відображенні передачі готової продукції рослинництва, що надходить із поля на доробку, адже без відкриття додаткових субрахунків до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», керівництво ФГ «АГРО-ТРОЯ» не може отримати із системи бухгалтерського обліку інформацію про зібрану бункерну масу зерна та масу зерна після доробки.

Для того, щоб позбутися даної проблеми та покращити інформативність обліку виходу готової продукції рослинництва, пропонуємо деталізувати рахунки обліку готової продукції рослинництва.

Це дасть змогу посилити контроль формування виробничої собівартості виробленої продукції та автоматизувати облік для оперативності прийняття рішень в умовах зростання обсягів інформації.

Пропонуємо до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» додати додаткові рахунки третього та четвертого порядку за видами готової продукції рослинництва у розрізі культур, сортів, полів. (табл. 2.8).

З використанням запропонованих субрахунків бухгалтер Фермерському господарстві «АГРО-ТРОЯ» зможе у будь-який момент дати керівництву інформацію про обсяги виробництва основної готової продукції рослинництва, а також зібрану бункерну масу зерна, що вирощуються у господарстві, кількість зібраного зерна у вазі після доробки, наявність супутньої та побічної продукції.

Інформація про готову продукцію рослинництва не тільки за видами та культурами, а й сортами та полями дозволить керівництву обрати найбільш вигіднішу для підприємства, зокрема з найменшою собівартістю, тощо.

Деталізація робочого плану рахунків сприяє деталізації облікових даних, що забезпечує формування репрезентативної бази аналітичних даних.

Таблиця 2.8 – Запропонований робочий план рахунків для обліку готової продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Рахунки третього порядку		Рахунки четвертого порядку (аналітичний облік)
код	назва	код	назва	код	назва	
1	2	3	4	5	6	7
27	Продукція сільського-подарського виробництва	271	Готова продукція рослинництва	2711:	Зернові та зернобобові культури:	
				2711.1	Зерно на складі	У розрізі культур, сортів,
				2711.2	Зерно, передане на доробку	У розрізі культур, сортів, полів
				2711.3	Зерно повноцінне після доробки	У розрізі видів зерна за культурами, сортами, полями
				2712	Технічні культури	У розрізі культур, сортів, полів
				2713	Корнеплоди та бульбоплоди, овочеві та баштанні культури	У розрізі культур сортів, полів
				2714	Супутня продукція	У розрізі культур сортів, полів
				2715	Побічна продукція	У розрізі культур сортів, полів

Джерело: власна розробка

Зокрема у першому розділі звіту за формою ф. № 29–сг (річна), «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду» у колонках 3 та 4 потрібно відобразити інформацію про обсяг виробництва продукції за кожною сільськогосподарською культурою у початково-оприбуткованій вазі та у вазі після доробки.

Без зазначеної деталізації робочого плану рахунків вказану інформацію можна отримати лише з первинних документів, що вимагає значних затрат

часу на складання звітності.

Пропонуємо також ввести щотижневе заповнення матеріально-відповідальною особою балансу сільськогосподарської продукції, який у кінці тижня буде передаватися ним до бухгалтерії.

Запропоноване нами заповнення даного балансу дозволить керівництву та бухгалтерії здійснювати ефективний контроль за залишками готової продукції рослинництва тощо.

Не менш важливим для ФГ «АГРО-ТРОЯ» є оптимізація технологічних процесів, моделювання ситуації та розроблення різних варіантів прийняття ефективних управлінських рішень, що можна здійснити, використавши спеціалізоване програмне забезпечення з допомогою якого можна розробляти електронні карти полів (наприклад електронні карти посівів, карти агрономічних показників, а також інші комп'ютеризовані карти на базі геолокаційних систем, які раніше були недоступні аграріям).

Цифрова платформа «Climate Field View» дає можливість:

- збирати операційні дані з інтегрованих цифрових карт;
- візуалізації польових результатів в рамках єдиної платформи;
- миттєвої візуалізації та аналізу продуктивності вирощування за допомогою зображень та карт польових даних для того, щоб прийняти найкращі рішення для керування процесом вирощування сільськогосподарських культур;
- створення індивідуального плану для кожного поля, щоб керувати рівномірністю висіву за допомогою інструментів розрахунку змінної густоти посіву.

Електронна карта поєднує в собі можливості просторової візуалізації об'єктів (поле, ґрунтова відміна, точка відбору проби ґрунту, дорога, лісосмуга тощо) та атрибутивної інформації (площа, показники родючості ґрунту, урожайність, дози добрив, назва ґрунту тощо). База даних електронної карти може поповнюватися новою інформацією – показники родючості ґрунтів, метеорологічні дані, технологічні операції, застосування

добрив, засобів захисту рослин, сівозміна, урожайність тощо. Це дозволяє вести моніторинг і аналіз динаміки показників родючості ґрунту, урожайності, застосування агрохімікатів. Паперові карти і довгі полотна таблиць є важкими для сприйняття і незручними для аналізу. Електронна карта полів забезпечить швидкий доступ до інформації будь-якого об'єкту.

ФГ «АГРО-ТРОЯ» зробивши електронне картування території, на якій здійснюється землекористування, зможе вирішувати цілий ряд виробничих завдань:

- вести автоматичний облік і планування сівозміни;
- здійснювати за даними карток моніторинг стану полів і пов'язаних з ними об'єктів;
- організовувати транспортні перевезення найбільш економічним способом;
- аналізувати картину врожайності земель та інші їх характеристики;
- моделювати процеси сільськогосподарського виробництва.

Електронна карта полів забезпечить підвищення оперативності і коректності прийняття управлінських рішень та сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва.

В подальшому удосконалення обліку готової продукції рослинництва на підприємстві необхідно здійснювати в напрямі підвищення його аналітичності, посилення контрольних функцій та забезпечення оперативності й точності інформації про стан і використання матеріальних цінностей з використанням новітніх інформаційних технологій.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У ФГ «АГРО-ТРОЯ»

3.1 Теоретичні засади аналізу готової продукції рослинництва

За нових ринкових умов господарювання всі підприємства здобули повну оперативну самостійність у виборі того, якої і скільки виробляти продукції, з ким співпрацювати, кому продавати свою продукцію, як організувати і планувати всі виробничі процеси. Зрозуміло, що цю свободу дій спрямовано передовсім на врахування кон'юнктури ринку, його потреб і вимог.

Ефективність механізму управління реалізацією продукції переважно залежить від якісного рівня аналітичної роботи, глибини економічного аналізу, обґрунтованості його висновків.

Аналіз виробництва та реалізації готовою продукції має бути направлений на виявлення резервів прискорення руху готової продукції, раціонального їх використання. Для цього необхідно вивчити динаміку обсягу виробництва та реалізації продукції, фактори, що визначають його розвиток, асортиментну структуру, оцінити ефективність роботи з управління реалізацією готових виробів й формуванням доходів та її вплив на діяльність підприємства.

Правильно вибрана стратегія виробництва і належні обсяги виробництва продукції забезпечують бажаний обсяг реалізації і відповідні прибутки. Тому виробничу діяльність підприємства жорстко зумовлено загальною економічною ситуацією, галузевими пропорціями і платоспроможним попитом населення.

У процесі аналізу виробничої діяльності підприємства потрібно розглянути такі питання:

- а) якість планування виробництва, напруженість і обґрунтованість планів діяльності як у цілому, так і щодо окремих виробничих підрозділів;
- б) оцінка виконання планів виробництва, постачання й реалізації продукції, динаміка обсягів виробництва;
- в) визначення основних факторів, що впливали на загальні обсяги виробництва протягом останніх років і зокрема у звітному періоді;
- г) розкриття взаємозв'язку і взаємозумовленості показників обсягу виробництва, реалізації, асортименту, якості виробів тощо;
- д) визначення внутрігосподарських резервів зростання обсягів виробництва продукції, а також розроблення заходів щодо їх повного та ефективного використання.

Для ефективного аналізу інформаційною основою аналізу руху готової продукції можуть бути: планові дані: плани підприємства; план відвантаження і реалізації продукції; оперативні плани-графіки, форма № 1-П (річна) «Звіт підприємства про продукцію»; форма № 1-П (квартальна) «Квартальний звіт підприємства про продукцію»; форма № 1-П (місячна) «Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (робіт, послуг)»; форма № 2 «Звіт про фінансові результати», дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку: акт або відомість приймання продукції; накладна на здавання готової продукції на склад; приймально-здавальна накладна; рахунок-фактура; товарно-транспортна накладна; відомість «Рух готових виробів, відвантаження і реалізація їх», журнали-ордери по рахунках: 23 «Виробництво»; 27 «Готова продукція»; 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»; 701 «Дохід від реалізації готової продукції» тощо.

Аналіз готової продукції можна представити наступними етапами:

1. Етап – формування мети та завдання та уточнення об'єкта аналізу, формування загального плану проведення аналізу.
2. Етап – визначення необхідних аналітичних показників, складання

алгоритму їх обрахунку.

3. Етап – підбір інформації для проведення аналітичної роботи.
4. Етап – обрахункові дані, здійснення порівняльного аналізу внутрішніх показників та із зовнішніми показниками в галузі, області.
5. Етап – проведення факторного аналізу та виявлення факторів впливу, визначення їх впливу на результати діяльності підприємства.
6. Етап - виявляють невикористані і перспективні резерви підвищення ефективності виробництва.
7. Етап – оцінюють результати господарювання з урахування дії різноманітних факторів і виявлених невикористаних резервів, розробляють заходи для їх використання [49].

Для виконання аналітичного дослідження основними джерелами інформації є:

- форма статистичної звітності №50 сг «Основні економічні показники роботи сільгосп підприємства»;
- дані бухгалтерського обліку;
- звіт про витрати та вихід продукції;
- нормативно-довідкова література, тощо.

Готова продукція, як правило, повинна здаватися на склад у підзвіт матеріально відповідальній особі.

До готової продукції відносять також роботи і послуги сільськогосподарського характеру, виконані на сторону. Облік готової продукції ведуть в натуральних, умовно-натуральних і вартісних показниках. Готова продукція повинна відображатися в балансі за фактичною виробничою собівартістю. Фактична виробнича собівартість готової продукції – це сума всіх витрат на її виготовлення. Можуть застосовуватися й інші види оцінки:

- за плановою (нормативною) виробничою собівартістю, коли окремо враховують відхилення фактичної виробничої собівартості готової продукції за звітний місяць від планової або нормативної собівартості;

– за неповною (скороченої) виробничої собівартості, що обчислюється за фактичними витратами без обліку загальногосподарських витрат;

– за продажними цінами і тарифами (без податку на додану вартість та податку з продажу) при обліку товарів, реалізованих через роздрібну мережу;

Фактична собівартість продукції (робіт та послуг) в сільськогосподарських підприємствах розраховується в цілому за рік, крім продукції (робіт, послуг) допоміжних виробництв, фактична собівартість яких може визначатися щомісяця.

Завдання аналізу виробництва продукції рослинництва:

– виявлення додаткових можливостей збільшення виробництва продукції;

– поліпшення її асортименту і якості;

– зменшення втрат.

За допомогою аналізу оцінюють:

– досягнутий рівень виробництва продукції;

– виконання контрактів і замовлень, договорів з покупцями і забезпечення продукцією потреб підприємства;

– виконання плану валового виробництва і фактори, які його зумовили;

– причини зміни розміру посівної площі та урожайності культур,

– передовий світовий досвід щодо виробництва екологічно чистої продукції,

– резерви збільшення виробництва продукції,

– шляхи поліпшення її якості,

– шляхи оптимізації витрат на виробництво,

– шляхи нарощування обсягу конкурентоспроможної продукції,

– стратегію розвитку галузі тощо.

Важливим показником, що характеризує виробництво сільськогосподарської продукції, є її якість, тобто сукупність властивостей,

здатних задовольняти певні вимоги споживача. Важливий цей показник і тому, що він є визначальним для підвищення конкурентоспроможності продукції. Тому головне завдання аналізу – встановити, наскільки продукція підприємства за якісними параметрами задовольняє споживача. Така оцінка робиться на підставі опитування споживачів, аналізу тенденції попиту на продукцію, порівняння фактичних параметрів якості продукції з нормативними (стандартами).

Для визначення впливу факторів на обсяг валової продукції рослинництва необхідно більш детально проаналізувати виконання плану зі складу і структури земельних угідь та посівних площ основних сільськогосподарських культур і дати йому економічну оцінку. Під час аналізу потрібно також визначити зміни в структурі посівів і розрахувати вплив цього фактору на обсяг виробництва продукції, тобто визначити чи доцільні зміни складу посівних площ з точки зору збільшення виробництва продукції рослинництва.

Урожайність сільськогосподарських культур – основний фактор, який визначає обсяг виробництва продукції рослинництва. Даному показнику приділяється велика увага. Під час аналізу необхідно вивчити динаміку урожайності по кожній культурі, провести вирівнювання її динамічного ряду та виконати міжгосподарський порівняльний аналіз урожайності сільськогосподарських культур.

Вирівнювання динамічного ряду урожайності окремої культури проводять використовуючи рівняння прямої, яке має вигляд (формула 3.1):

$$y(x) = a + b \times x \quad (3.1)$$

де y – урожайність окремої культури, ц/га;

x – порядковий номер року;

a – урожайність у році, який передує періоду, що вивчається, ц/га;

v – величина, яка показує на скільки з кожним роком змінюється вирівняна урожайність, ц/га.

Пізніше потрібно провести аналіз виконання плану внесення добрив в цілому по підприємству та в розрахунку на 1 га ріллі. Визначення взаємозв'язку між кількістю внесених мінеральних добрив на 1 га та урожайністю окремої культури можна провести за допомогою кореляційного аналізу. Припустимо, що залежність між кількістю внесених мінеральних добрив і урожайністю носить пряmolінійний характер. Тоді рівняння регресії буде мати вигляд (формула 3.2):

$$y(x) = a + b \times x \quad (3.2)$$

де y – урожайність окремої культури (залежна змінна), ц/га;

x – кількість мінеральних добрив, які вносились (незалежна змінна), ц/га;

a – постійна величина урожайності не пов'язана з кількістю внесених добрив, ц/га;

b – постійна величина, яка показує на скільки збільшиться урожайність при збільшенні дози внесених добрив на 1 ц/га, ц/га.

На заключному етапі аналізу виробництва продукції рослинництва необхідно провести розрахунок та узагальнення виявлених резервів.

Основними джерелами резервів збільшення виробництва продукції рослинництва є:

- підвищення урожайності;
- розширення посівних площ за рахунок більш повного використання земель;
- недопущення загибелі посівів внаслідок господарської нерозпорядності;
- ліквідація відхилень від агротехнічних норм при вирощуванні сільськогосподарських культур тощо.

3.2 Аналіз динаміки і структури готової продукції рослинництва підприємства

Обсяг виробництва продукції може бути виражений у натуральних, умовно-натуральних і вартісних вимірниках:

- вартісні вимірники (гривні, копійки тощо) використовують для узагальнюючої характеристики обсягів виробництва та реалізації продукції;
- натуральні вимірники (штуки, метри, тонни тощо) застосовують при аналізі обсягів виробництва та реалізації продукції за окремими видами та групами однорідної продукції;
- умовно-натуральні вимірники (наприклад, тисячі умовних банок, кількість умовних ремонтів тощо) використовують для узагальнюючої характеристики обсягів виробництва та реалізації продукції, як правило, на підприємствах, де виготовляється однорідна продукція у різній за обсягом тарі.

В умовно-натуральних вимірниках можна визначити й обсяг різної продукції шляхом перерахунку її за порівнювальними коефіцієнтами, які визначаються шляхом порівняння споживчої вартості продукції або трудових затрат.

Основними показниками обсягу виробництва є товарна, валова та реалізована продукція.

Валова продукція – це вартість усієї виготовленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг, включаючи незавершене виробництво.

Товарна продукція характеризує обсяг виробництва повністю завершених і належних до продажу продукції, робіт, послуг; відрізняється від валової тим, що до неї не включаються залишки незавершеного виробництва та внутрішньогосподарський оборот.

У ФГ «АГРО-ТРОЯ» основним видом валової і товарної продукції є продукція рослинництва. В Запорізькому районі більшість господарств

спеціалізуються на виробництві зерна, кукурудзи, соняшника та ріпаку в рослинництві. Динаміка виробництва продукції в натуральному виді показує, що ФГ «АГРО-ТРОЯ» – виробник такої продукції (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка виробництва продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Вироблено, ц			2021 р. до 2020 р., %	2022 р. до 2021 р., %	2022 р. до 2020 р., %
		2020	2021	2022			
1.	пшениця озима	4120	4650	5460	112,9	117,4	132,5
2.	соняшник	6650	6180	7560	92,9	122,3	113,7
3.	ріпак озимий	1780	1920	2280	107,9	118,8	128,1
4.	кукурудза	5960	6720	6180	112,8	92,0	103,7
5.	інші культури	925	875	1140	94,6	130,3	123,2

Джерело: власна розробка

Основною сільськогосподарською культурою підприємства є зернові культури. Щорічно господарство нарощує їх виробництво. У 2022 році проти попереднього - на 17,4%, у 2022 році проти базового 2020 року - на 32,5%.

Виробництво озимого ріпаку в останні роки є стабільно ефективним, тому підприємство збільшує обсяги виробництва у 2021 році на 7,9% і в 2022 році на 28,1% порівняно з 2020 роком.

Виробництво соняшника залежить від його попиту на ринку і коливається від 7,6 тис. ц у 2022 році до 6,2 тис. ц у 2021 році та 6,7 тис. ц у 2020 році.

Виробництво кукурудзи у регіоні, де знаходиться фермерське господарство, значною мірою залежить від зрошення даної культури, або від наявності дощів у певний період росту рослин. У 2022 році виробництво кукурудзи зменшилось на 8% порівняно з 2021 роком, але зросло на 3,7% порівняно з 2020 роком.

Що стосується розділу «інші культури», то тут відбуваються щорічні зміни, оскільки господарство розвивається і пробує вирощувати різноманітні культури: жито озиме, горох, боби сої, гірчиця. У 2022 році виробництво

інших культур зросло до 1.1 тис. ц порівняно з 0,9 тис. ц у 2020 році. Це залежить від попиту продукції на ринку. Крім того розглянемо динаміку реалізації продукції рослинництва у господарстві (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Динаміка реалізації продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Реалізовано, ц			2021 р. до 2020 р., %	2022 р. до 2021 р., %	2022 р. до 2020 р., %
		2020	2021	2022			
1.	пшениця озима	3120	3500	1100	112,2	31,4	35,3
2.	соняшник	5500	6180	4600	112,4	74,4	83,6
3.	ріпак озимий	1200	1550	1800	129,2	116,1	150,0
4.	кукурудза	3920	4150	2890	105,9	69,6	73,7
5.	інші культури	900	650	1140	72,2	175,4	126,7

Джерело: власна розробка

Розглянемо динаміку рівня товарності продукції рослинництва у господарстві (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Динаміка рівня товарності продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Рівень товарності, %			2021 р. до 2020 р., %	2022 р. до 2021 р., %	2022 р. до 2020 р., %
		2020	2021	2022			
1.	пшениця озима	75,7	75,3	20,1	99,5	26,7	26,6
2.	соняшник	82,7	100,0	60,8	120,9	60,8	73,5
3.	ріпак озимий	67,4	80,7	78,9	119,7	97,8	117,1
4.	кукурудза	65,8	61,8	46,8	93,9	75,7	71,1
5.	інші культури	97,3	74,3	100,0	76,4	134,6	102,8

Джерело: власна розробка

В сільському господарстві частина виробленої продукції використовується для внутрішньогосподарських потреб, тому товарна частина такої продукції буде знижена. У 2022 році на аграрному ринку в Україні склалася досить складна ситуація, а ціни на зернові значно знизились. В господарстві рівень товарності зерна був досить високий, але його частка знизилась з 75,7% у 2020 році до 20,1% у 2022 році, або на 73,4%.

Товарність ріпаку зростає на 17,1%, а інших культур (жито та гірчиця) – на 2,8%.

Динаміка виробництва продукції наглядно показана на рисунках 3.1 .

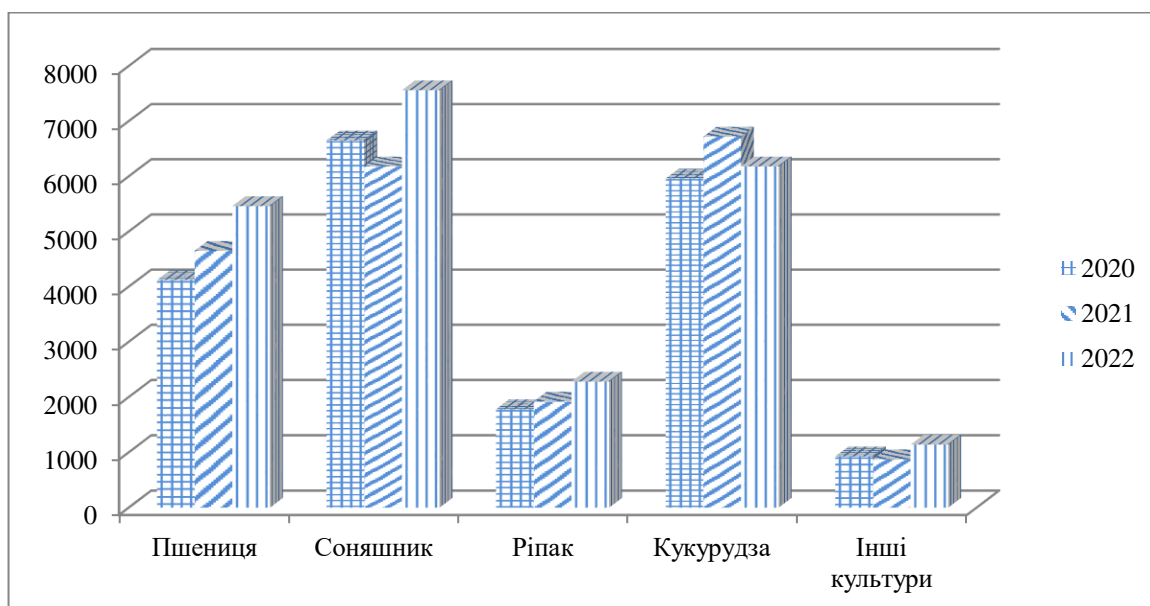

Рисунок 3.1 – Динаміка виробництва валової продукції в ФГ «АГРО-ТРОЯ», ц
Джерело: власна розробка

Динаміка реалізації продукції наглядно показана на рисунках 3.2.

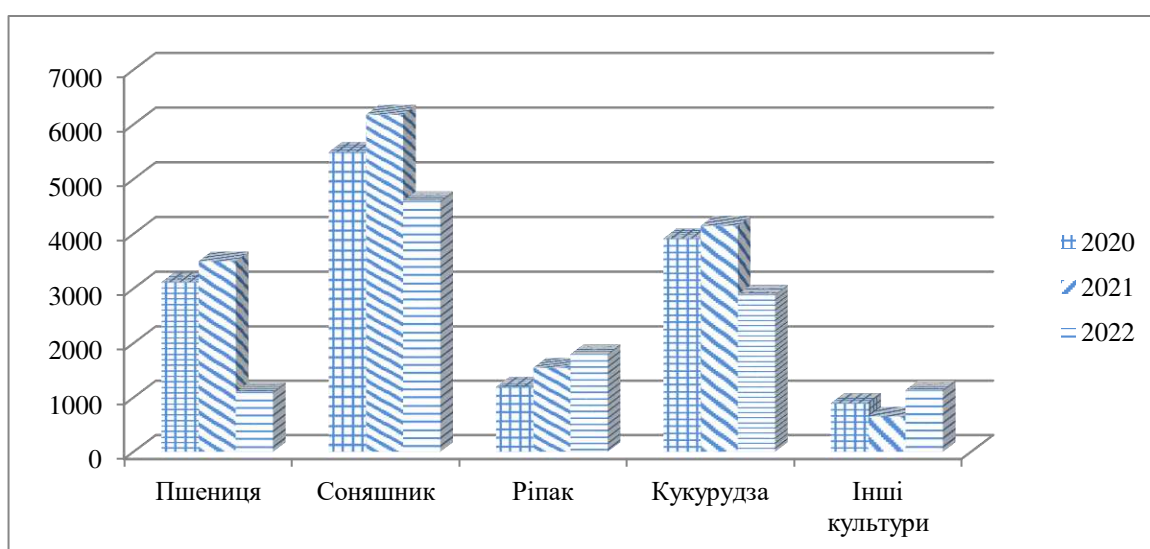

Рисунок 3.2– Динаміка товарної продукції в ФГ «АГРО-ТРОЯ», ц
Джерело: власна розробка

Величина валової продукції залежить від двох факторів: посівних площ та урожайності сільськогосподарських культур. Як уже було відмічено, в господарстві протягом останніх трьох років формується виробнича структура. Основною культурою в рослинництві залишаються соняшник та кукурудза. Площа культур коливається в динаміці залежно від сівозміни та в основному сформована (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка посівних площ у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Посівні площі, га			2021 р. до 2020 р., %	2022 р. до 2021 р., %	2022 р. до 2020 р., %
		2020	2021	2022			
1.	пшениця озима	120,0	123,0	120,6	102,5	98,0	100,5
2.	соняшник	202,5	196,8	208,2	97,2	105,8	102,8
3.	ріпак озимий	49,5	58,6	64,0	118,4	109,2	129,3
4.	кукурудза	95,0	103,4	100,0	108,8	96,7	105,3
5.	інші культури	28,3	38,6	35,6	136,4	92,2	125,8

Джерело: власна розробка

ФГ «АГРО-ТРОЯ» – господарство, в якому урожайність сільськогосподарських культур підвищується, але невисокими темпами (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Динаміка урожайності продукції рослинництва у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Урожайність, ц/га			2021 р. до 2020 р., %	2022 р. до 2021 р., %	2022 р. до 2020 р., %
		2020	2021	2022			
1.	пшениця озима	34,3	37,8	45,3	110,2	119,8	132,1
2.	соняшник	32,8	31,4	36,3	95,7	115,6	110,7
3.	ріпак озимий	36,0	32,8	35,6	91,1	113,4	98,9
4.	кукурудза	62,7	65,0	61,8	103,7	95,1	98,6
5.	інші культури	32,7	22,7	32,0	69,4	141,0	97,9

Джерело: власна розробка

Так, урожайність пшениці у 2022 році зросла проти попереднього на 19,8%, а проти базового на 32,1%. По соняшнику урожайність також зросла

на 10,7%. Урожайність ріпаку у 2022 році зросла на 13,4% порівняно з 2021 роком, але зменшилась на 1,1% проти 2020 року. А урожайність кукурудзи знизилась на 4,9% проти попереднього року. Зниження врожайності кукурудзи наряду залежить від відсутності зрошення у 2022 році. Збільшення фізичних обсягів виробництва продукції проводиться господарством з метою отримання доходів (виручки від реалізації) сільськогосподарської продукції.

Розглянемо наглядно динаміку товарної продукції у вартісному виразі (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Динаміка товарної продукції рослинництва у вартісному виразі у ФГ «АГРО-ТРОЯ»

№ п/п	Вид продукції	Реалізовано, тис. грн.					
		2020	Структура, %	2021	Структура, %	2022	Структура, %
1.	пшениця озима	1903,4	16,0	2649,5	11,7	548,9	2,7
2.	соняшник	5445,0	45,8	13966,8	61,6	7222,0	36,0
3.	ріпак озимий	1510,8	12,7	2495,5	11,0	3942,0	19,7
4.	кукурудза	2626,4	22,1	3170,6	14,0	1502,8	7,5
5.	інші культури	405,0	3,4	390,0	1,7	6840,0	34,1

Джерело: власна розробка

Розглянемо наглядно структуру товарної продукції у вартісному виразі (рис. 3.3).

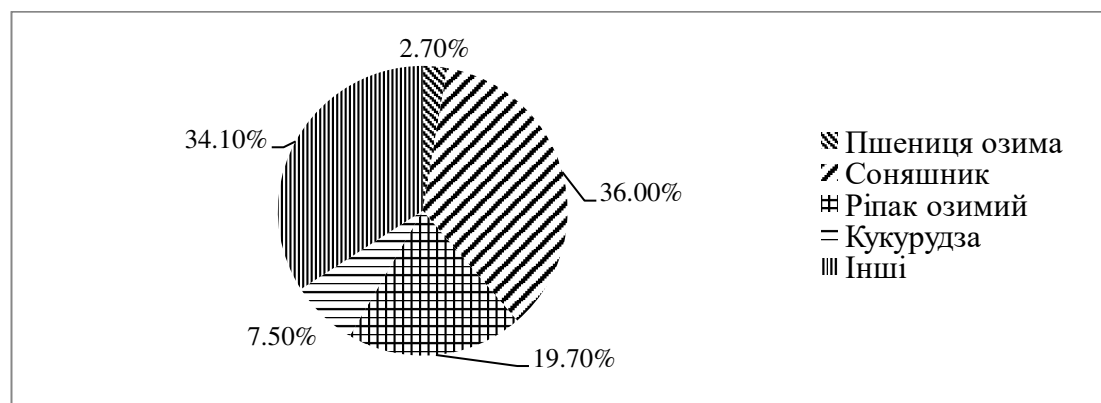

Рисунок 3.3 – Структура товарної продукції ФГ «АГРО-ТРОЯ» у 2022 році

Джерело: власна розробка

Таким чином, структурно-динамічний аналізом виявлено основні напрямки виробництва і реалізації продукції рослинництва: пріоритетний розвиток виробництва зернових та кукурудзи зі збереженням структури виробництва соняшнику та ріпаку.

3.3 Шляхи удосконалення аналізу готової продукції рослинництва на підприємстві

Метою інтенсифікації землеробства є одержання високих, стабільних та достатньо прогнозованих врожаїв сільськогосподарських культур. Вирішення цієї проблеми можливе при умові визначення кількісного впливу основних факторів росту на продуктивність культури, встановлення ступеня забезпеченості цими факторами в тих чи інших природно-кліматичних умовах та можливістю і необхідністю їх регулювання. Цьому сприяє планування врожайності.

Плануванню врожайності сільськогосподарських культур передують детальний аналіз досягнутого її рівня на підприємстві, у передових підприємствах зони, дослідних станціях. При цьому важливо виявити кількісний та якісний вплив на врожайність основних факторів, що її визначають (добрива, попередники, сорти, технології тощо).

При плануванні врожайності сільськогосподарських культур використовують такі основні методи:

- 1) метод екстраполяції – знаходження наступних рядів динамічного ряду врожайності на основі фактичних її рівнів;
- 2) метод кореляційно-регресійного аналізу – побудова і дослідження виробничих функцій залежності врожайності сільськогосподарських культур від окремих факторів, які її формують;

- 3) нормативний метод у поєднанні у експертно-оцінним;
- 4) метод програмування врожайності.

Під програмуванням розуміють розробку та реалізацію науково обґрунтованого комплексу взаємопов'язаних заходів вирощування сільськогосподарських культур, своєчасне і якісне виконання яких дозволить забезпечити одержання запланованих врожаїв з одночасним підвищенням родючості ґрунтів.

Програмування урожайності синтезує досягнення великої кількості сумісних наук – фізіології рослин, землеробства, рослинництва, ґрунтознавства, агрохімії, агрометеорології, агрофізики, а також математики, кібернетики і економіки, вивчає теоретичні основи та практичні заходи програмованого вирощування сільськогосподарських культур на базі інтенсивних і енергозберігаючих технологій.

Продуктивність посіву залежить як від умов живлення рослин, так і від його структури. Кінцевим показником інтегрованого зв'язку різних факторів слід вважати ступінь забезпечення запрограмованого ходу формування структури рослин і отримання з одиниці площі певної кількості рослин з необхідною продуктивністю. Проведення фітометричних вимірів у посівах при різному поєднанні факторів дозволяє програмувати вирощування високопродуктивних рослин «ідеального типу», які з найбільшою ефективністю використовують умови для нагромадження урожаю. Першою відповідною реакцією рослини на надходження променистої енергії є створення листового апарату, що дозволяє оптимально використовувати енергію променів, які одержує посів. Для характеристики тривалості фотосинтетичної роботи посіву за період вегетації використовують показник фотосинтетичний потенціал посіву (ФПП), який характеризується добутком числа «робочих» днів на площу листків. Необхідний рівень фотосинтетичного потенціалу визначають (формулою 3.3):

$$\text{ФПП} = 10^5 \times \frac{Y_{\text{прог}}}{M_{\text{ФПП}}} \quad (3.3)$$

де ФПП – фотосинтетичний потенціал посіву, (млн. м²/га) · днів;

У_{прог} – запрограмований урожай, ц/га;

МФПП – маса основної продукції на тисячу одиниць ФПП, кг.

За узагальненими даними виявлено, що 1 тис. одиниць ФПП забезпечує збір: 2,5 кг зерна озимої пшениці; 2,25 – зерна ячменю або вівса; 2,0 – зерна гороху; 2,7 – зерна кукурудзи; 10,0 – коренеплодів буряків; 8,0 – бульб картоплі; 1,0 – насіння соняшника; 11,0 кг зеленої маси кукурудзи.

Виходячи з того, що фотосинтетичний потенціал визначається сумою площі листків за кожен день вегетації або добутком середньої площі індексу листової поверхні (ІЛП) на тривалість періоду вегетації (Т, днів), звідси легко визначити оптимальну площу листків посівів заданої продуктивності (формулою 3.4):

$$ІЛП_{сер} = \frac{ФПП}{Т} \quad (3.4)$$

Визначити фотосинтетичний потенціал посіву кукурудзи (ФПП) та індекс її листової поверхні (ІЛП), якщо запрограмована врожайність (У_{прог}) складає 65,0 ц/га, маса основної продукції на тисячу одиниць ФП (МФПП) – 2,7 кг, а вегетаційний період в середньому – 120 діб. Згідно формули (3.5):

$$ФПП = 10^5 \times \frac{65,0}{2,7} = 2,4 \text{ (млн. } \frac{м^2}{га} \text{)} \cdot \text{днів} \quad (3.5)$$

Згідно оптимальна площа листків посіву з даною продуктивністю буде такою (формули 3.6):

$$ІЛП_{сер} = \frac{2400000}{120} = 20,00 \text{ тис. } \frac{м^2}{га} \text{ або } 2,0 \text{ м}^2/\text{м}^2 \text{ посіву} \quad (3.6)$$

Необхідно зазначити, що в будь-якому разі значення ІЛП меншим за

одиницю бути не може, оскільки це вказує на істотну зрідженість посіву, а значить, і на дуже низьку врожайність.

Для більшості сільськогосподарських культур ця величина знаходиться в межах 1,5-3,0 м²/м².

У фазу колосіння такий посів повинен мати максимальну площу листків (ІЛП_{max}) 25,9 тис.м²/га, або 2,6 м²/м² посіву.

Цій площі листків повинна відповідати певна густина і норма висіву.

Правильна норма висіву дозволяє створити оптимальну густоту стояння рослин, яка у процесі їх росту й розвитку забезпечує хід формування асиміляційної поверхні і нагромадження біомаси по відповідному графіку. Елементи, які необхідні для визначення біологічного врожаю зерна (формулою 3.3):

$$Y_B = \frac{D \cdot C_p}{10} \quad (3.7)$$

де Y_B – біологічний урожай зерна, ц/га;

D – кількість продуктивних стебел, шт/м²;

C_p – маса зерна в колосі, г.

Кожному рівню врожаю повинна відповідати своя норма висіву, яка для зернових визначається (формулою 3.8):

$$H = \frac{Y_{\text{прогр}}}{C_p \cdot П_c \cdot В} \quad (3.8)$$

де H – кількісна норма висіву, млн. шт./га;

$Y_{\text{прогр}}$ – запрограмований урожай, ц/га;

C_p – маса основної продукції з однієї рослини, г;

$П_c$ – польова схожість, %;

$В$ – виживання, %.

Вагова норма висіву при цьому буде визначатися так (формулою 3.9):

$$N_B = N \cdot A \quad (3.9)$$

де N_B – вагова норма висіву, кг/га;

N – кількісна норма висіву, млн. шт./га;

A – маса 1000 зерен при стандартній вологості, г.

Такі розрахунки дозволяють завчасно визначити оптимальну норму висіву на запрограмований урожай і дають можливість зберегти до 25-30% насінного матеріалу.

Розрахуємо норму висіву кукурудзи для формування запланованої врожайності.

Визначити норму висіву кукурудзи для формування врожайності 65,0 ц/га, ($U_{\text{прог}}$), якщо $P_C = 90\%$, а $B = 92\%$. Якщо перед збиранням густота посіву складе 6 шт./м², то згідно формули (3.7) визначаємо необхідну масу основної продукції з однієї рослини (C_p):

$$C_p = \frac{10 \cdot 35}{6} = 108 \frac{\text{г}}{\text{роsl}}$$

За формулами 3.8 та 3.9 визначаємо норми висіву:

$$N = \frac{35}{108 \cdot 90 \cdot 92} \cdot 10^3 = 0,0727 \text{ млн. } \frac{\text{шт}}{\text{га}}$$

При масі 1000 зерен 250 г вагова норма висіву складе:

$$N_B = 0,0727 \cdot 250 = 18,2 \text{ кг/га}$$

У середньому для України норма висіву насіння кукурудзи становить 10-25 кг/га (68-80 тис. насінин/га). Норма висіву (у тисячах насінин) завжди повинна на 10-20% перевищувати густоту стояння рослин на полі на момент збирання врожаю. Використовуючи отримані результати підприємство може збільшити врожайність за рахунок застосування обчисленої норми висіву насінневого матеріалу культури.

Оскільки такий метод аналізу готової продукції рослинництва як програмування врожайності має багато функцій окрім розрахунку норми

висіву для отримання прогнозованої врожайності він потребує більш детального вивчення та впровадження на підприємстві.

На наш погляд застосування методу програмування врожайності у ФГ «АГРО-ТРОЯ» дасть можливість:

- аналізувати дані метеорологічних факторів, водного і поживного режиму ґрунту у плані їх використання для програмування урожайності;
- опанувати методику розрахунків різних рівнів урожайності польових культур;
- розрахувати дійсно можливий рівень урожайності основних польових і кормових культур з урахуванням агрохімічних показників ґрунту і біологічних особливостей культури (сорт, гібриду);
- розрахувати дійсно можливий рівень урожайності основних польових і кормових культур з урахуванням умов зволоження (опад, запаси вологи в ґрунті) і біологічних особливостей культури (сорт, гібриду);
- змодельовати фітометричні параметри посіву визначеної продуктивності (площу листків, фотосинтетичний потенціал, середні показники ЧПФ);
- опрацювати модель (графік) продукційного процесу сорту (гібриду) за середніми даними про хід наростання вегетативної маси посіву і розробити технологічну частину карти вирощування культури (сорт, гібриду);
- на основі інформаційного матеріалу про стан вегетації рослин в посіві, ґрунтові і агрометеорологічні умови навчитися контролювати хід формування врожаю, а при необхідності – корегувати програму вирощування;
- розробити перспективну програму корекції вегетації культури до технологічної схеми вирощування програмованої врожайності.

Все це дасть можливість збільшити врожайність сільськогосподарських культур на підприємстві і при цьому уникнути зайвих витрат, що в свою чергу призведе до зменшення собівартості готової продукції та збільшення її рентабельності.

ВИСНОВКИ

Сільське господарство України – одна з провідних галузей економіки України, що призначена для забезпечення населення продовольством і отримання сировини для промисловості. Вирощування продукції рослинництва – це діяльність, якою займаються практично всі сільськогосподарські підприємства України. Специфіка сільського господарства у галузі виробництва продукції рослинництва зумовлює необхідність швидкого прийняття рішень щодо визначення якості отриманої продукції, порядку її оцінки, зберігання та реалізації. Саме тому, оперативне керування виробництвом у галузі виробництва продукції рослинництва може забезпечити лише добре налагоджений облік готової продукції у місцях виникнення витрат та зберігання. Через це найважливішим завданням обліку є забезпечення керівництва сільськогосподарського підприємства інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих рішень та контролю за рухом готової продукції рослинництва, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення облікового забезпечення процесу виходу готової продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах.

Організація ефективної системи управління підприємством, включаючи облік виходу готової продукції рослинництва, є досить важливою, оскільки процес реалізації цієї продукції є завершальним етапом у діяльності будь-якого підприємства, а в структурі товарної продукції більшості аграрних підприємств найбільшу питому вагу займає саме продукція рослинництва.

У кваліфікаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення наукового завдання щодо дослідження особливостей і удосконалення обліку та аналізу готової продукції рослинництва. За наслідками теоретичних аспектів, дослідження методики організації та ведення обліку та аналізу готової продукції рослинництва на

ФГ «АГРО-ТРОЯ» нами були отримані основні результати дослідження.

На сьогодні, використання категорії «готова продукція рослинництва» характеризується безсистемністю, що зумовлено, зокрема, відсутністю чіткої дефініції та її законодавчого закріплення. У зв'язку з цим, запропоновано власне розуміння, відповідно до якого економічна суть полягає в тому, що «готова продукція рослинництва» – це частина запасів та сільськогосподарської продукції, виготовлених підприємством, які пройшли всі норми контролю в середині підприємства, відповідають вимогам стандартів і технічних умов, мають документ, що засвідчує їх якість та призначені для подальшого продажу, внутрішнього використання і не потребують технічних та біологічних перетворень. Запропоноване тлумачення враховує, що в сільському господарстві готова продукція є не лише продукція як продукт обробки (переробки), доведений до належного стану використання, а й продукція сільськогосподарського виробництва, яка займає вагомий частку в структурі оборотного капіталу підприємств

Класифікація, визнання та оцінка є основою організації обліку готової продукції рослинництва. Узагальнюючи існуючі в економічній літературі ознаки, які покладаються в основу класифікації готової продукції рослинництва пропонується здійснювати класифікацію за формою, ступенем готовності і технологічною складністю, що дозволяє врахувати всі ступені готовності продукції рослинництва та її внутрішньогосподарських рух.

Сформовано умови первісного визнання готової продукції на сільськогосподарських підприємствах, які передбачають оцінку готової продукції поточного року за плановою собівартістю, а в кінці звітної періоду доведення до рівня фактичної собівартості. Дотримання даних рекомендацій дає змогу управляти формуванням собівартості готової продукції рослинництва, оперативно виявляти в процесі виробництва і реалізації продукції непродуктивні втрати і здійснювати контроль витрат за статтями калькуляції, місцями їх виникнення і центрами відповідальності, що дозволить попередити виникнення небажаних втрат.

Без належного нормативного регулювання облік готової продукції рослинництва не може бути ефективним. Нами проаналізовано сучасну нормативно-правову базу з обліку та аналізу готової продукції рослинництва, та з'ясовано, що законодавча база, на основі якої чиниться регулювання обліку готової продукції, є дещо несучасною та застарілою. Затвердження державою нових нормативно-правових актів суттєво відстає від реалій сучасності. Під впливом економічно-інтеграційних факторів господарська діяльність вдосконалюється більш швидкими темпами, ніж її нормативне забезпечення, а тому правова регламентація сфери обліку готової продукції підприємства вимагає її періодичного вдосконалення.

Дослідження обліку та аналізу готової продукції рослинництва на ФГ «АГРО-ТРОЯ», дозволив з'ясувати, що підприємство займається вирощуванням зернових та технічних культур. Готова продукція рослинництва проходить всі стадії від вирощування до реалізації. На підприємстві облік готової продукції рослинництва організований на всіх стадіях її руху. ФГ «АГРО-ТРОЯ» в своїй роботі використовує реєстри відправлення зерна та іншої продукції з поля Доробку зерна зазвичай проводять у два етапи: очистка та сушіння.

Вважаємо, що надалі удосконалення обліку готової продукції рослинництва на підприємстві необхідно здійснювати в напрямі підвищення його аналітичності, посилення контрольних функцій та забезпечення оперативності й точності інформації про стан і використання матеріальних цінностей з використанням новітніх інформаційних технологій. Дослідження організації синтетичного та аналітичного обліку готової продукції рослинництва на підприємстві ФГ «АГРО-ТРОЯ» дозволило нам сформулювати ряд рекомендацій, які формують налагоджену та ефективну систему обліку готової продукції рослинництва, з врахуванням специфічних умов діяльності сільськогосподарських підприємств:

– розроблено схему первинного документального оформлення обліку руху зернової продукції, зокрема від поля до складу, яка дозволяє

здійснювати чіткий контроль за готовою продукцією в дорозі. Запропонована схема документообігу дозволить підприємству алгоритмізувати процес, ефективно контролювати документообіг та підвищити ефективність виробництва готової продукції рослинництва ;

– розроблено й запропоновано методику формування й відображення в бухгалтерському обліку готової продукції рослинництва під час зберігання та її реалізації на ФГ «АГРО-ТРОЯ» з введенням до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» додаткових рахунків (четвертого порядку) за видами готової продукції рослинництва у розрізі культур, сортів, полів та відповідні зміни щодо обліку готової продукції рослинництва на складах підприємства. Дана деталізація облікових даних дозволяє отримувати керівнику підприємства та головному агроному оперативну інформацію для подальшого планування посівних площ та врожайності. Деталізована інформація є потрібною для зрозумілого та логічного складання звіту за формою ф. № 29–сг (річна), «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду»;

– враховую вищезазначену деталізацію робочого плану рахунків готової продукції рослинництва нами розроблено та запропоновано форму Балансу сільськогосподарської продукції, яку необхідно ввести щоденно із заповненням матеріально-відповідальної особи, який у кінці тижня буде передаватися ним до бухгалтерії. Заповнення даного балансу дозволить керівництву та бухгалтерії здійснювати ефективний та оперативний контроль за залишками готової продукції рослинництва та її переміщенням;

– запропоновано шляхи поліпшення обліку та контролю виходу готової продукції рослинництва, зокрема використання електронних карт полів, яка є зручним і ефективним інструментом для системи управління виробничим процесом ФГ «АГРО-ТРОЯ», забезпечить підвищення оперативності і коректності прийняття управлінських рішень та сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва.

Визначення організаційних та методичних аспектів проведення

аналізу обліку готової продукції рослинництва, дозволило сформувані основні напрямки аналізу виробництва готової продукції рослинництва, які забезпечать алгоритмізацію та ефективне проведення аналізу, а визначення об'єктів аналізу, з врахуванням специфіки рослинництва, покликано полегшити роботу керівництва господарства.

Отже, розроблені рекомендації та пропозиції спрямовані на підвищення ролі та удосконалення процесу обліку та аналізу готової продукції рослинництва на ФГ «АГРО-ТРОЯ».

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студ. Спец. «Облік і аудит» ВНЗ. 5–те вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2003. 726 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студ. спец. «Облік і аудит» ВНЗ. 7–ме вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2006. 832 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студ. спец. «Облік і аудит» ВНЗ. 8–ме вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2009. 912 с.
4. Бутинець Ф. Ф., Войнолович О. П., Томашевська І. Л. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2005. 528 с.
5. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / Хом'як Р. Л. та ін. 2–ге вид.; за ред. Р. Л. Хом'яка. Львів : Інтелект– Захід, 2003. 820 с.
6. Васильців Т. Г., Іляш О. І., Міценко Н. Г. Економіка малого підприємства : навч. посіб. / за ред. Т. Г. Васильціва. Київ : Знання, 2013. 446 с.
7. Ватуля І. Д., Канцедал Н. А., Пономаренко О. Г. Аудит. Практикум : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 304 с.
8. Волошин Н. К. Облік собівартості готової продукції. Облік реалізації готової продукції. *Дебет–Кредит*. 2000. № 33. С. 26–37.
9. Вороніна В. А., Черниш В. В. Особливості документального відображення руху готової продукції. *Кримський економічний вісник*. 2013. № 2 (Частина І). С. 75–77.
10. Глібко В. М., Бушан О.П. Судова бухгалтерія : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 224 с.
11. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Організація обліку : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2014. 432 с.

12. Гончарук Я. А., Рудницький В. С. Аудит : навч. посіб. 3–тє вид., перероб. і доповн. Київ : Знання, 2012. 443 с.
13. Горшар В. 1С: Выпуск готовой продукции и калькуляция ее себестоимости. *Бухгалтерия*. 2003. 29 сент. (№39). С. 68–73.
14. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2002р. 266 с.
15. Довбенко В. І., Мельник В. М. Потенціал та розвиток підприємства : Львів: Вид-во Нац. ун. «Львівська політехніка», 2010. 232 с.
16. Долбнева Д. В. Міжнародний аудит : конспект лекцій. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 92 с.
17. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку : навч. посіб. Львів : Львівський банківський інститут НБУ, 2003. 494 с.
18. Доцюра С. Обліковуємо вирощене зерно : усе, що необхідно знати. *Бухгалтерський тиждень*. 2016. №40. С. 15. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2016/october/issue-40/article-22095.html> (дата звернення: 15.10.2023).
19. Економіка і підприємництво, менеджмент : навч. посіб. / Рогач С.М. та ін. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2015. 726 с.
20. Звітність підприємства : підручник. / М. І. Бондар та ін. Київ : ЦУЛ, 2015. 570 с.
21. Зінченко О. В., Гірічева Я. Є. Аудит готової продукції підприємства *Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності діяльності підприємств у контексті економічної безпеки в умовах інтеграції з ЄС* : матеріали міжнародної наук.-практич. Інтернет-конф., м. Київ, 27 травня 2016 р. Київ, 2016. С. 96–98.
22. Зінченко О.І., Салатенко В.Н., Білоножко М.А. Рослинництво : підручник / за ред. О. І. Зінченка. Київ : Аграрна освіта, 2001. 591 с.
23. Іванух Р. А., Дусановський С. Л., Білан Є. М. Аграрна економіка і ринок : монографія. Тернопіль : Збруч, 2003. 305 с.

24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. (Дата оновлення: 12.12.2017). URL: <https://zakon.help/law/291/> (дата звернення: 27.09.2023).
25. Кононенко Л. А. Проблема оцінки зернової продукції на сучасному етапі. *Розвиток наукових досліджень – 2013* : матеріали III міжнарод. наук.-практ. конф., м. Полтава, 26–28 лист. 2007 р., Т. 10, Полтава, 2007. С. 86–88.
26. Крушельницька О. В. Управління матеріальними ресурсами підприємства : навч. посіб. Київ : Кондор, 2010. 162 с.
27. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту. : навч. посіб. 2–ге вид. перероб. і доповн. Київ : Каравела, 2005. 560 с.
28. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика : навч. посіб. 3–тє вид., доп. Київ : ЦУЛ, 2008. 608 с.
29. Макарова Г. С., Мушта В. В. Удосконалення обліку та формування собівартості готової продукції підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 527-533. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/90.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
30. Мельник Т. Г. та ін. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і контролю в Україні в умовах євроінтеграції : монографія. Київ : Кондор, 2017. 226 с.
31. Методичні рекомендації з обліку зерна URL: http://blanki-ua.com.ua/zb_ct/19682/index.html (дата звернення: 24.09.2023).
32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» : затв. Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів. (Дата оновлення : 01.01.2012). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021 (дата звернення: 02.10.2023).
33. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» : затв. Комітетом з міжнародних бухгалтерських

- стандартів. (Дата оновлення: 01.01.2012). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027 (дата звернення: 01.10.2023).
34. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Частина I. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf (дата звернення: 30.10.2023)
35. Огійчук М. Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підручник. 2–ге вид., перероб. і допов. Київ : Вища освіта, 2003. 800 с.
36. Організація та методика аудиту / В. В. Демченко та ін. Київ : Друк, 2012. 288 с.
37. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. 491 с.
38. Петрик О. А., Фенченко М. Т. Аудит у зарубіжних країнах : навч. –метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2002. 168 с.
39. Петришина Н. С., Перун Р. В. Проблеми обліку готової продукції та її реалізації. *Наука й економіка*. 2014. Вип. 1. С. 49–52.
40. Пилипенко І. І., Редько О. Ю. Стандарти аудиту та етики : навч. посіб. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2012. 283 с.
41. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. (Дата оновлення: 06.09.2018). URL: <https://zakon.help/law/2755-VI> (дата звернення: 27.09.2023).
42. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. (Дата оновлення: 09.12.2011). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersyкого/1021474.html> (дата звернення: 27.09.2023).
43. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. (Дата оновлення :

- 27.06.2013). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021481.html> (дата звернення: 27.09.2023).
44. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. (Дата оновлення: 27.06.2013). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021482.html> (дата звернення: 27.09.2023).
45. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. №790. (Дата оновлення: 09.12.2011). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologhennya-standart-buhgaltersykogo-1021481.html> (дата звернення: 27.09.2023).
46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. (Дата оновлення: 18.06.2005). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4382.html (дата звернення: 15.10.2023).
47. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. Міністерством фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. (Дата оновлення: 04.10.2016). URL: <https://zakon.help/law/879> (дата звернення: 27.09.2023).
48. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 24.10.2023).
49. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. №996–XIV. (Дата оновлення: 03.11.2016). URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/buhgalterskiy-oblik/zakon-ukrayini-pro-buhgalterskiy-oblik-ta-finansovu-zvitnist-v-ukrayini/> (дата звернення: 27.09.2023).

50. Про застосування стандартів аудиту : рішення Аудиторської палати України від 08.06.2018 р. № 361. URL: <https://www.apu.net.ua/rishennya-apu/1117-2018> (дата звернення: 26.09.2023)
51. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315. (Дата оновлення: 30.12.2013). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/metodicheskie-rekomendacii/metodichni-rekomendaciyi-z-1024325.html> (дата звернення: 25.09.2023).
52. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів : наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 року № 2. (Дата оновлення: 30.12.2013). URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/metodicheskie-rekomendacii/metodichni-rekomendaciyi-z-1024317.html> (дата звернення: 27.09.2023).
53. Про затвердження методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132. (Дата оновлення: 31.10.2005). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN2842.html (дата звернення: 25.09.2023).
54. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах : наказ Міністерства аграрної політики України від 21.12.2007 № 929. URL: http://www.uazakon.com/documents/date_by/pg_gscmoz/index.htm (дата звернення: 27.09.2023).
55. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів : наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 року № 193. URL: <https://zakon.help/law/193-/> (дата звернення: 27.09.2023).

56. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV. (Дата оновлення: 28.03.2017) URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T020037.html (дата звернення: 15.10.2023).
57. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. № 5007–VI. (Дата оновлення: 19.10.2017). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125007.html (дата звернення: 27.09.2023).
58. Пшенична А. Ж. Аудит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 320 с.
59. Садовська І. Б, Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ. : ЦУЛ, 2013. 688 с.
60. Слюсарчук Л. Облік готової продукції та її реалізації. *Вісник податкової служби України*. 2010. № 29. С. 42–48.
61. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. 3–тє вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2000. 578 с.
62. Сорокіна О. С. Методика аудиту матеріально-виробничих запасів на підприємствах ефіроолійної галузі. *Науковий вісник УжНУ Серія: Економіка*. Ужгород, 2010. Спецвип. 29. Ч.1. С. 334–338.
63. Сук Л. Облік виробничих запасів, готової продукції, товарів. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2002. №3. С. 2–18.
64. Утенкова К. О. Аудит : навч. посіб. Київ : Алерта, 2011. 408 с.
65. Фаріон В.Я. Особливості обліку та калькулювання собівартості супутньої продукції у спиртовій промисловості. *Стан і перспективи розвитку обліково–інформаційної системи в Україні* : матеріали II міжнарод. наук.–практ. конф., м. Тернопіль, 29–30 лист. 2012 р. Тернопіль, 2012. С. 176–178.
66. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підручник / М. Ф. Огійчук, та ін. / за ред. М.Ф. Огійчука., 6–е вид., перероб. і доп. Київ : Алерта, 2011. 1042 с.
67. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Каравела, 2005. 568 с.

68. Шевчук В. О., Пожарицька І. М., Сурніна К. С. Аудит : підручник для студ. вищ. навч. закл. Сімферополь : Аріал, 2011. 218 с.
69. Щирба М.Т. Облікова політика в системі управлінського обліку : монографія. Тернопіль : ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2011. 340 с.
70. Яровенко Т. С., Чернова А. І. Удосконалення методології бухгалтерського обліку готової продукції. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. Дніпро, 2013. Вип. 7(2). С.195–200.
71. Rebuilding public confidence in Financial Reporting: an international perspective. URL: <http://www.ifac.org/Credibilite> (дата звернення: 27.09.2023).
72. Tryńka L.J. Zapewnienie ewidencyjno – analitycznego funkcjonowania systemu bezpieczeństwa ekonomicznego przedsiębiorstwa. *Information Processing Actual Research Problems in Eastern Europe : monografie. Polska : wydawnictwo Politechnika Lubelska. Lublin, 2013. pp. 110 – 122.*
73. Trynka L., Bohatyrenko O. Own working capital of enterprises: methodological approaches to analysis. *Social innovations: theoretical and practical insights. Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania. 2013. pp. 213 – 215.*
74. DeCoster Don T. *Management accounting : A decision emphasis / Don T. DeCoster, Eldon L. Schafer, Mary T. Ziebel. 4th ed. New York etc. : Wiley, 1988. 681 p.*
75. Tsap V. Features of formation expenses agricultural enterprises in the inflation-devaluation processes URL:<http://www.economy.nayka.com.ua>. (дата звернення: 27.09.2023).